

İstanbul'un Fethine Dair Literatür Değerlendirmesi

Fahameddin BAŞAR*

İSTANBUL'UN fethine dair bilgi veren Türk kaynakları arasında şüphesiz en önemli grubu, fetih olayının belki de tek resmî nitelikli belgesi durumunda olan *fetih-nâmeler* oluşturmaktadır.¹ İstanbul fatihi Sultan II. Mehmed (1444-1446, 1451-1481), Bizans İmparatorluğu'nun başkenti Konstantinopolis'i ele geçirdikten hemen sonra Memlûk sultanı Aynal'a, Mekke şerifine ve Karakoyunlu hükümdarı Cihanşah'a fethi müjdeleyen mektuplar göndermiştir. *Fetih-nâme* olarak adlandırılan bu metinlerde çok ayrıntılı olmasa da İstanbul ve fetih hakkında önemli bilgiler bulunmaktadır. Feridun Ahmed Bey'in *Münşeâtü's-selâtîn* adlı eserinde bulunan bu *fetih-nâme*ler, fethin 500. yıl dönümü dolayısıyla yapılan neşriyat arasında Ahmed Ateş tarafından Türkçeye tercüme edilerek yayımlanmıştır.²

*Fetih-nâme*lerden sonra İstanbul'un kuşatılması ve fethi sırasında meydana gelmiş olan olayları takip edebileceğimiz ikinci kaynak grubu daha çok *Tevârih-i Âl-i Osmân* adıyla anılan ilk Osmanlı kronikleridir. Bu kronik yazarlarının bir kısmı Fatih Sultan Mehmed ile çağdaş olup fetih olayına şahit olmuşlar ve eser-

---

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

1 İstanbul'un fethi hakkında Türk kaynaklarındaki bilgiler için bkz. Feridun Emecen, "Dönemin Kaynaklarında Fetih Olayının Algılanışı ve İdeolojik Yaklaşım", 550. Yılında Fetih ve İstanbul / *The Conquest and Istanbul in 550th Anniversary, Bildiriler*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2007, s. 83-104.

2 İstanbul'un fethini müjdelemek ve onun sultan olmasını tebrik etmek üzere Memlûk sultanı Seyfeddin Aynal'a (1453-1461) gönderilen ve Molla Gürani (1416-1488) tarafından Arapça olarak kaleme alınan bu fetihnâme "Cennet-mekân Ebülfeth Sultan Mehmed Hân Gazi Hazretleri Dergâhından İstanbul Fethinde Molla Gürani İnşasıyla Aziz-i Mısır Aynal Şah Tarafına Yazılmış Olan Nâme-i Hümayun" başlığını taşımaktadır. Bkz. Feridun Bey, *Münşeâtü's-selâtîn*, İstanbul: 1274, c. I, s. 235-248; Ahmet Ateş, "İstanbul'un Fethine Dair Fatih Sultan Mehmed Tarafından Gönderilen Mektuplar ve Bunlara Gelen Cevaplar", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 1953, sy. 7, s. 11-50.

lerinde görgü şahidi olarak bilgi vermişlerdir. Bu ilk Osmanlı müverrihlerinin büyük bir çoğunluğu ise Fatih döneminde yaşamış olmakla birlikte eserlerini II. Bayezid (1481-1512) zamanında kaleme almışlar ve kuşatma ve fetih olayını fethine şahit olmuş kimselerden duydukları kadarıyla kaydetmişlerdir.

Kronolojik olarak ele alacak olursak fetih olayı hakkında bilgi veren ilk tarihçi Fatih Sultan Mehmed'in çağdaşı olan Enverî'dir. *Düstürnâme* adlı üç kısımdan oluşan bir tarih eseri kaleme alan Enverî, 1469'da tamamlayarak Mahmud Paşa'ya ithaf ettiği eserinin Osmanlı tarihine ayırmış olduğu son bölümünde Sultan II. Mehmed kumandasında gerçekleştirilen İstanbul kuşatmasından ve fetih olayından kısaca bahsetmiştir. Bu eser ilk defa Mükrimin Halil (Yınanç) tarafından eski harflerle neşredilmiş, yakın zamanda Osmanlı dönemine ait kısmı yeni harflerle de yayımlanmıştır.³

Eserini Sultan II. Mehmed döneminde yazmış olan Karamanî Mehmed Paşa (ö. 1481) da Enverî gibi İstanbul kuşatmasından ve şehrin fethinden çok kısa olarak bahsetmiş ve ayrıntılı bilgi vermemiştir. Nişancı, sadrazam, şair ve tarihçi olan Karamanî Mehmed Paşa'nın *Tevârihu's-Selâtinî'l-Osmaniyye* adını taşıyan ve Arapça olarak kaleme almış olduğu bu eser bütünüyle Osmanlı tarihini ele alan ilk eser olup Türkçe tercümesi Konyalı İbrahim Hakkı tarafından Nihal Atsız'ın yayına hazırladığı *Osmanlı Tarihleri* içerisinde neşredilmiştir.⁴

Fatih Sultan Mehmed'in çağdaşı olup eserlerini II. Bayezid devrinde kaleme almış olan Âşıkpaşazâde (ö. 1484'ten sonra) ile Tursun Bey (ö. 1490'dan sonra) ise fetih hadisesini ilk iki kronikte verilen bilgilere göre daha ayrıntılı olarak ele almışlardır. Âşıkpaşazâde, kuşatmanın seyrini kısaca anlattıktan sonra Rumelihisarı'nın inşasını, kuşatmanın başlamasını, gemilerin Galata üstünden Haliç'e indirilmesini, şehrin fethini, askerlerin şehre girişini, ganimetin ele geçirilmesini ve halkın esir alınmasını anlatmıştır.⁵

XIII. yüzyıl alp-erenlerinden Ebu'l-Hayr-i Rûmî adındaki bir tarikat şeyhinin destanî mahiyetteki eseri Fatih döneminde Cem Sultan'ın arzusu üzerine *Saltuk-nâme* adıyla kaleme alınmış olup bu eserde de İstanbul'un fethi hakkında bilgi bulunmaktadır.⁶

3 Enverî'nin eserinde İstanbul'un fethi ile ilgili bilgi için bkz. *Düstürnâme-i Enverî*, M. Halil (nşr.), İstanbul: 1928, s. 95-96. Enverî'nin Osmanlı tarihi ile ilgili kısmının yeni bir neşri için bkz. *Fatih Devri Kaynaklarından Düstürnâme-i Enverî, Osmanlı Tarihi Kısmı*, Necdet Öztürk (haz.), İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2003.

4 *Osmanlı Sultanları Tarihi*, trc. Konyalı İbrahim Hakkı, *Osmanlı Tarihleri I* içinde, İstanbul, 1949, s. 352-353.

5 Âşıkpaşazâde, *Tevârih-i Âl-i Osmân*, Âlî Bey (nşr.), İstanbul 1332; Âşıkpaşazâde, *Tevârih-i Âl-i Osmân*, Atsız (haz.), *Osmanlı Tarihleri I* içinde, İstanbul: 1949, s. 77-319.

6 Ebu'l-Hayr-i Rûmî, *Saltuk-nâme*, III, Ş. H. Akalın (haz.), Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1990, s. 364-365.

İstanbul kuşatması ve fetih olayı en geniş şekilde ilk defa, eserini yalnızca Fatih dönemi olaylarına ayırmış olan Tursun Bey'in *Târih-i Ebu'l-Feth*'inde tasvir edilmiştir. İstanbul kuşatmasına katılmış olup Fatih'in Ayasofya'ya girişinde yanında bulunan, ancak eserini II. Bayezid devrinde yazmış olan Tursun Bey'in bu önemli kroniği İstanbul'un muhasara ve fethi için en başta gelen kaynaklardan birisidir. Önce Mehmed Ârif tarafından *Târih-i Osmanî Encümeni Mecmuası* ilavesi olarak eski harflerle neşredilen bu eser, Mertol Tulum tarafından yayına hazırlanarak İstanbul Fetih Cemiyeti tarafından yeni harflerle basılmıştır. Kısa bir süre önce muhtasar yeni bir neşri de yapılan Tursun Bey'in bu eserinde kuşatma ve fetih hadisesi ayrıntılı olarak ele alınmıştır.⁷

Kuşatma ve fetih olayına şahit olmayıp fethine yakın dönemde yaşamış olan Mevlânâ Mehmed Neşrî (ö. 1520?), Mehmed b. Hacı Halîl Konevî, Kıvâmî, Tacîzâde Cafer Çelebi, Oruç b. Adil (ö. 1502'den sonra), Mevlânâ Rûhî Çelebi (ö. 1511'den sonra), Bihiştî Sinan Çelebi (ö. 1511?), İdris-i Bitlisî (ö. 1521) ve İbn Kemal (Kemalpaşazâde, ö. 1534) gibi tarihçilerin Osmanlı tarihinin genelini ele almış oldukları kroniklerinde de İstanbul'un kuşatılması ve fethi hakkında bilgiler bulunmaktadır.

Eserlerini II. Bayezid devrinde kaleme alan bu tarihçiler arasında bilhassa Mehmed Neşrî,⁸ İdris-i Bitlisî⁹ ve İbn Kemal'in kuşatma ve fetih hakkında vermiş olduğu bilgiler daha mufassaldır. Özellikle İbn Kemal (Kemalpaşazade), fetih olayını Tursun Bey'den sonra en geniş şekilde anlatmış olan tarih yazarıdır. Babası Süleyman Bey'in İstanbul muhasarasında bizzat bulunması dolayısıyla Kemalpaşazade'nin vermiş olduğu bilgiler daha da önem taşımaktadır. O, Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan başlayıp Yavuz Sultan Selim devri sonuna kadar getirmiş olduğu eserinde her hükümdar dönemine bir *Defter* (cilt) ayırmış, Fatih dönemi olaylarına ait olan *VII. Defter*'de İstanbul'un kuşatılması ve fethi hadisesine oldukça fazla yer vermiştir. Önce faksimile olarak neşredilen bu eserin tenkitli transkripsiyonu Şerafettin Turan tarafından yapılmıştır.¹⁰

7 Tursun Bey, *Târih-i Ebü'l-Feth*, M. Arif (nşr.), *Târih-i Osmanî Encümeni Mecmuası* ilavesi, İstanbul, 1330; Tursun Bey, *Târih-i Ebu'l-Feth*, Mertol Tulum (haz.), İstanbul: İstanbul Fethi Cemiyeti Yayınları, 1977; *Tursun Bey'in Kaleminden Cihan Fatih'i*, 2. bs., İstanbul: Güncel Yayıncılık, 2003.

8 Mehmed Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ, Neşrî Tarihi*, 2. bs., Faik R. Unat ve Mehmet A. Köymen (yay.), c. II, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1987.

9 İdris-i Bitlisî, *Heşt Bihişt*, Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi, nr. 2197, nr. 3209, c. V. Eserin Osmanlılar dönemindeki Türkçe tercümesi için bkz. TSMK, Bağdat Köşkü, nr. 196.

10 İbn Kemal (Ahmed Şemseddin Kemalpaşazade), *Tevârih-i Âl-i Osmân*, VII. Defter (tenkitli transkripsiyon), Şerafettin Turan (haz.), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1957. İbn Kemal'in eserinde İstanbul'un fethine dair verilen bilgiler hakkında bkz. M. C. Şahabeddin Tekindağ, "İbn Kemal'e Göre Fatih'in İstanbul'u Muhasara ve Zaptı", *İstanbul Enstitüsü Dergisi*, 1995: c. I, s. 1-26. İbn Kemal'in *Tarihu Feth-i Kostantiniyye* adlı müstakil bir eseri daha varsa da (bkz. Süleymaniye Kütüphanesi, Şehid Ali Paşa Ktp., TY, nr. 2720/14) bu eser onun *Tevârih-i Âl-i Osmân* adlı eserindeki aynı konuya ayrılmış olan bölümün diğer bir nüshasıdır (bkz. Tekindağ, a.g.m., s. 14).

Fetih olayı daha sonraki dönemlerde kaleme alınan Osmanlı tarihlerinde de yukarıda adı geçen müverrihlerin eserlerindeki bilgiler doğrultusunda ele alınmıştır. Eserlerini II. Bayezid döneminde yazmış olan Kıvâmî ile Tacizâde Cafer Çelebi (ö. 1515) ise Tursun Bey gibi yalnızca Fatih dönemini ele alan tarihçilerdir. Kıvâmî, Sultan II. Mehmed döneminde yapılan fetihlerin hepsini anlatırken Tacizâde Cafer Çelebi ise eserinin tamamını İstanbul'un fethine hasretmiştir.

Hayatı hakkında fazla bilgi sahibi olmadığımız Kıvâmî, Fatih'in sarayında bulunmuş ve padişahın muhtelif seferlerine katılmıştır. *Fetihnâme-i Sultan Mehmed*¹¹ adlı eseri, çağdaş bir kaynak olmasına rağmen İstanbul'un fethine dair ayrıntılı bilgi vermez. İstanbul'un fethi, Tacizâde Cafer Çelebi'nin fetih olayını müstakil olarak ele almış olduğu eserinde de beklenildiği kadar ayrıntı anlatılmamıştır. Yine de onun eseri, Fatih'in kuşatma başlarken ve daha sonra İstanbul'a gemilerle yardım gelmesi üzerine devlet adamları ve ulema ile asker arasında baş gösteren büyük karışıklıklar sırasında yaptığı konuşmalara yer vermesi bakımından önemlidir. Ayrıca bu eserde, Fatih'in son hücum öncesinde askerin cesaretini artırmak için yaptığı konuşmaya da yer verilmiştir.¹²

İstanbul'un fethi hakkında geç Osmanlı döneminde de eserler kaleme alınmıştır. Bunlar arasında Mehmed Selim'in *Tarih-i Feth-i İstanbul*, İmamzade Mehmed Es'ad'ın *Feth-i Kostantiniyye* ve Ahmed Muhtar'ın *Feth-i Celil-i Kostantiniyye* adlı eserlerini zikredebiliriz. Bunlar arasında Ahmed Muhtar Paşa'nın eseri yeni harflerle yayımlanmıştır.

Bu Osmanlı kaynakları yanında, Memlûk tarihçilerinden İbn Tagrî Birdî'nin (Ebu'l-Mehâsin Cemâlî'd-dîn Yusuf, ö. 1469) eserinde de İstanbul'un fethinden kısaca bahsedilmiştir.¹³

Fatih Sultan Mehmed ve İstanbul'un fethi hakkında bilgi veren Bizans kaynaklarına¹⁴ gelince, bunların başında, muhasara ve fetih sırasında şehirde bulunan Georgios Phrantzes'i zikretmek gerekir. 1401-1478 yılları arasında yaşamış olan Phrantzes, fetih sırasında şehirde bulunan ve kuşatmaya şahit olan tek Bizans tarihçisidir. Şehrin Türkler tarafından fethinden sonra bir ara esir düşmüşse de daha sonra özgürlüğüne kavuşarak Mora'ya kaçmış, buranın da fethi üzerine Korfu'ya giderek geri kalan ömrünü orada geçirmiştir. Eserinde İstanbul'un muhasara ve fethi hakkında ayrıntılı bilgi bulunmaktadır. 1261-

11 Kıvâmî, *Fetihnâme-i Sultan Mehmed*, F. Babinger (haz.), İstanbul: Maarif Basımevi, 1955.

12 Bkz. Tâci-zâde Cafer Çelebi, *Mahrûse-i İstanbul Fetih-nâmesi*, TOEM neşri, İstanbul: 1331. Bu eser 1953 yılında sadeleştirilerek yayınlanmıştır: Şeref Kayabuğazı (yay.), *Mahrûse-i İstanbul Fetih-nâmesi*, İstanbul, 1953.

13 İbn Tagrî Birdî, *Havâdisu'd-duhûr fi mada'l-eyyâmi ve's-şuhûr*, Ayasofya Kütüphanesi, Arapça Yazmalar, nr. 3185, I, 277.

14 İstanbul'un fethi hakkında bilgi veren Bizans ve Batı kaynakları hakkında bkz. Erendiz Özbaçoğlu, "Bizans ve Batı Kaynakları", 550. *Yılında Fetih ve İstanbul / The Conquest and İstanbul in 550th Anniversary, Bildiriler*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2007, s. 105-145.

1478 yılları arasındaki olayları anlatan bu Bizans kroniğinin İstanbul'un fethiyle ilgili bölümü Kriton Dinçmen tarafından Türkçeye tercüme edilerek basılmıştır.¹⁵ Eserin tamamının tercümesi ise notlar, açıklamalar ve orijinal metniyle birlikte Levent Kayapınar tarafından hazırlanarak kısa bir süre önce yayımlanmıştır.¹⁶

İstanbul'un fethi, Bizans tarih yazarlarından Dukas'ın eserinde de öncesi ve sonrasındaki olaylarıyla birlikte ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Çağdaşı olan diğer tarihçiler arasında Türkler hakkında en fazla bilgi veren Dukas'ın *Historia Byzantina* adını taşıyan eseri 1453-1462 yılları arasında kaleme alınmıştır. Bizans tarihinden çok Osmanlı-Türk tarihinin anlatılmış olduğu bu eser 1462'de Midilli'nin fethi olayı ile son bulmaktadır. Türk-Bizans münasebetleri bakımından da önemli olan bu Bizans kroniğinde Sultan Mehmed'in Rumelihisarı'nı yaptırması hakkında ayrıntılı bilgi verildikten sonra fetih için yapılan diğer hazırlıklar, muhasaradan önce sur içindeki durum ve alınan tedbirler, muhasaranın başlaması, kuşatmanın ilk günleri ve şehirdeki durum, muhasaranın sonu ve İstanbul'un fethi, Sultan Mehmed'in şehre girmesi ve fethin ilk günleri ile Fatih'in İstanbul'u imara başlaması gibi konulara yer verilmiştir. Yalnızca Fatih dönemi için değil, kuruluş devri Osmanlı tarihi için çok önemli olan bu eserin Vladimir Mirmiroğlu tarafından yapılan Türkçe tercümesi, İstanbul'un fethinin 500. yıldönümü dolayısıyla İstanbul Fethi Derneği tarafından 1956 yılında yayımlanmıştır.¹⁷

Bir başka Bizans tarihçisi olan Laonikos Khalkokondyles (ö.1490) de 1298-1463 yılları arasındaki olayları anlatmış olduğu *Historiae* adlı eserinde Dukas gibi Bizans tarihinden çok Türk tarihinden bahsetmiştir. Bizans'ın çöküşü sebebiyle kaleme alınan eserde Osmanlı Devleti'nin kuruluş gelişmesi ile Türklerin Anadolu ve Balkanlar'daki ilerlemeleri ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Bu bakımdan Khalkokondyles'in eserinin Bizans tarihinden çok, bütünüyle bir Osmanlı tarihi olduğunu söyleyebiliriz.¹⁸ On bölüme ayrılmış olan bu eserin sekizinci bölümünde İstanbul'un kuşatılması ve fethi anlatılmıştır. Kuruluş devri Osmanlı tarihi ve özellikle İstanbul'un fethi için önemli olan bu eserin

15 Bkz. *Şehir Düşüü! Bizanslı Tarihçi Francis'den İstanbul'un Fethi*, Dr. Kriton Dinçmen (Eski Yunanca aslından, 1838 Bonn baskısından çeviren), İstanbul: İletişim Yayınları, 1992.

16 Bkz. *İstanbul'un Fethinin Bizanslı Son Tanığı Yorgios Sfrancis'in Anıları - Chronicon Minus -*, Levent Kayapınar (çev. ve notlandıran), İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2009.

17 Bkz. Dukas, *Bizans Tarihi*, Vladimir Mirmiroğlu (çev.), İstanbul: İstanbul Fethi Derneği (İstanbul Enstitüsü Yayınları), 1956, s. 142-197. Dukas'ın eserinin Türk tarihi bakımından değeri için bkz. Şerif Başta, "Türk Tarihi Bakımından Dukas'ın Eserinin Değeri", *Türk Kültürü Araştırmaları*, 1965, c. II, s. 177-194.

18 Khalkokondyles ve eseri hakkında bkz. Melek Delilbaşı, "Türk Tarihinin Bizans Kaynakları", *Cogito (Bizans Özel Sayısı)*, 1999, sy. 17, s. 344-346. Ayrıca bkz. Ferhan Kırıldökme Mollaoğlu, "15. Yüzyıl Bizans Tarihçisi Laonikos Halkokondilis", *Toplumsal Tarih*, Nisan 2003, sy. 112, s. 80-81.

Türkçe tercümesi Mustafa Daş tarafından yapılmakta olup, Türk Tarih Kurumu yayınları arasında neşredilecektir.

İstanbul'un fethi hakkında bilgi veren bir diğer Bizans tarihçisi ise İmrozlu Kritovulos'tur. *Historia* adını taşıyan eseri bütünüyle Fatih dönemi olaylarını anlatmaktadır. Sultan Mehmed'in hizmetinde çalışmış olan, 1456'da İmroz valisi olarak tayin edilen Kritovulos eserini Fatih'in kahramanlıklarını anlatmak üzere kaleme almış ve hayranı olduğu padişahın culûsundan itibaren 1467 yılına kadar gelen olayları kaleme almıştır. İstanbul'un fethi sırasında şehirde bulunmayan tarihçi, daha sonra olayların görgü tanıklarından dinlemek suretiyle İstanbul'un muhasara ve zaptını ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. *De rebus per Annos 1451-1457 a Mechemete II Gestis* adlı bu eser ilk defa İzmir mebusu Karolidi Efendi tarafından Türkçeye tercüme edilerek 1908 yılında *Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası*'nda (TOEM) tefrika olarak yayınlanmıştır. Daha sonra 1912 yılında TOEM ilavesi olarak bir kitap halinde neşredilmiş, Cumhuriyet döneminde ise Muzaffer Gökman tarafından sadeleştirilerek notlarla birlikte yeni harflerle yayımlanmıştır. Muzaffer Gökman'ın yapmış olduğu bu sadeleştirme, kısa bir süre önce farklı yayınevleri tarafından yeniden basılmıştır.¹⁹

İstanbul'un fethi hakkında bilgi veren Latin kaynaklarına gelince, bunlar arasında evvela Nicolò Barbaro ile Zorzo Dolfin'in eserlerini belirtmeliyiz. Venedikli Nicolò Barbaro, İstanbul muhasarası sırasında Bizans'a yardım için gelen bir Venedik kadırgasında hekim olarak bulunuyordu. Fetihden sonra bir gemi ile kaçmayı başarmış ve sonra bu savaşı *Giornale dell'assedio di Constantinopoli* başlığı altında kaleme aldığı günlükte anlatmıştır. Kuşatma ve fetih olayının görgü tanığı olması dolayısıyla vermiş olduğu bilgiler oldukça önemlidir. Barbaro'nun fethin kronolojisinin belirlenmesi için çok önemli olan bu günlüğü, İstanbul'un fethinin 500. yıldönümü dolayısıyla yapılan neşriyat arasında Türkçeye tercüme edilerek 1953 yılında İstanbul Fetih Derneği tarafından yayımlanmıştır.²⁰ 1969'da İngilizce ve 2002'de Arapçaya tercüme edilmiş olan bu eserin *Konstantiniye'den İstanbul'a* adıyla yeni bir Türkçe tercümesi daha yayımlanmıştır.²¹ Arapça ve İngilizce çevirilerindeki takdim yazılarının da yer aldığı bu Türkçe tercüme Arapça neşir esas alınarak yapılmıştır.

19 Kritovulos, *Târîh-i Sultan Mehmed Hân-ı Sâni*, trc. Karolidi, TOEM ilavesi, İstanbul, 1328; Yeni harflerle basımı: Kritovulos, *Târîh-i Sultan Mehmed Hân-ı Sâni (İstanbul'un Fethi)*, çev. Karolidi (sadeleştirerek Türk harflerine çeviren ve notlayan: Muzaffer Gökman), İstanbul: Bahar Matbaası, 1967; Yeni yayımı: Kritovulos, *İstanbul'un Fethi*, Türkçesi: Karolidi, İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2005.

20 Barbaro'nun günlüğünün Türkçe yayımı için bkz. Nicolò Barbaro, *Konstantiniye Muhâsarası Ruznâmesi 1453*, trc. Şemsettin Talip Diler, İstanbul: İstanbul Fethi Derneği (İstanbul Enstitüsü) Yayınları, 1953; 2. bs. 1976, 78 s.

21 Nicolò Barbaro, *Konstantiniye'den İstanbul'a*, çev. Muharrem Tan, İstanbul: Moralite Yayınları, 2007.

Fetih olayının kronolojisini veren bir başka Latin kaynağı ise Zorzo Dolfin'in günlüğüdür. Fetih sırasında yaşanan olayların aydınlatılmasında önemli bir kaynak olan bu günlük de fethin 500. yılı dolayısıyla Samim ve Suat Sinanoğlu tarafından tercüme edilerek 1953 yılında yayımlanmıştır.²²

İstanbul'un fethinin çağdaş kaynakları²³ hakkında yaptığımız bu genel açıklamalardan sonra şimdi de Cumhuriyet döneminde fethine dair yapılan kaynak neşirleri ile telif ve tercüme eserleri değerlendirmeye çalışalım.

Türkiye'de modern tarih çalışmalarının, 1933 Üniversite Reformu ile Darülfünun'un Üniversite'ye dönüşmesi ve aynı dönemde Ankara'da Türk Tarih Kurumu ile Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin kurulması ile başladığını söyleyebiliriz. Nitekim kuruluşundan beri düzenli olarak yayımladığı *Belleten* ve *Belgeler* adlı süreli dergilerinden başka tarihin çeşitli alanlarından olmak üzere hem Türk ve hem de başka milletlerin tarih ve kültürü üzerine yüzlerce kitap yayınlamış olan Türk Tarih Kurumu'nun neşretmiş olduğu 8 ciltlik *Osmanlı Tarihi*'nin 1. cildi İstanbul'un fethi için önemli bilgiler içermektedir. Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın kaleme aldığı bu eser modern tarihçilik anlayışı ile yazılmış ilk Osmanlı tarihidir. Osmanlı Devleti'nin kuruluşu ile başlayıp İstanbul'un fethi ile biten bu eserde Fatih Sultan Mehmed'in fetih için yaptığı hazırlıklar, o sırada Bizans ve Avrupa'nın içinde bulunduğu durum, ordunun İstanbul üzerine yürümesi, kuşatmanın başlaması ve şehrin teslim alınması Türk, Bizans ve Batı kaynaklarından yararlanılarak ilmi metotlarla ele alınmıştır.²⁴

Uzunçarşılı'nın bu mufassal çalışmasından sonra İstanbul'un fethine dair ilk ilmi neşriyatın fethin 500. yılı dolayısıyla yapıldığını görüyoruz. Bu anlamlı yıldönümü için 1930'lu yıllardan itibaren hazırlıklar başlamış, başta İstanbul Valiliği, İstanbul Belediyesi ve İstanbul Üniversitesi olmak üzere pek çok etkinlik gerçekleştirilmiştir. 500. yıl dolayısıyla toplantılar, konferanslar ve kongreler düzenlenmiş; sergiler açılmış, telif ve tercüme olmak üzere birçok

22 Zorzo Dolfin, "1453 Yılında İstanbul'un Muhasara ve Zaptı (Zorzo Dolfin'in "Cronaca Della Famiglie Nobili di Venezia, e Della Stessa Citta Dalla Sua Origine Sino L'anno 1478" [Venediğin Asil Aileleri ile Adı Geçen Şehrin Kuruluşundan 1478 Yılına Kadar Kroniği] adlı eserinden), trc. Samim Sinanoğlu ve Suat Sinanoğlu, *Fâtih ve İstanbul*, 29 Mayıs 1953, c. I, sy. 1, s. 19-62.

23 İstanbul'un fethinin çağdaş kaynakları hakkında Batı'da oldukça fazla çalışma yapılmıştır. Bu kaynaklardan yedi tanesi bir araya getirilerek *The Siege of Constantinople 1453: Seven Contemporary Accounts* (çev. J. Melville Jones, Amsterdam, 1972) adıyla İngilizceye tercüme edilmiştir. Bu eserde Tedaldi, Sakızlı Leonard, Chalkocondylas, Ducas, Dolfin, Riccherio ve Lomelline'nun kayıtlarına yer verilmiştir. İstanbul'un fethine dair bilgi veren Türk, Bizans ve Latin kaynakları üzerinde son bir çalışma da Pertusi tarafından yapılmıştır. Pertusi'nin eseri 3 cilt halinde Türkçeye tercüme edilmiştir.

24 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi, I. cild: Anadolu Selçukluları ve Anadolu Beylikleri Hakkında Bir Mukaddime ile Osmanlı Devleti'nin Kuruluşundan İstanbul'un Fethine Kadar*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1947, s. 452-495.

kitap yayınlanmıştır.²⁵ İstanbul'un fethi, daha sonraki yıllarda gerçekleştirilen anma toplantılarında da ele alınmış ve bu vesileyle yeni makale ve kitaplar yayınlanmıştır. Son yıllarda ise üniversiteler, belediyeler, vakıflar ve çeşitli kurumlar tarafından birçok kongre ve sempozyum düzenlendiği gibi Fatih Sultan Mehmed ve İstanbul'un fethine dair müstakil eserler de yayımlanmıştır. Özellikle fethin 500. yılı olan 2003 ve sonraki yıldönümlerinde, bir yandan daha önce neşredilmiş olan eserler yeniden basılırken bir yandan da yeni kitaplar kaleme alınmış, fetih ve Fatih hakkında Batı'da yazılmış olan önemli eserler tercüme edilerek yayınlanmıştır. Bu neşriyat çalışmalarında, fethin 500. yıldönümünde olduğu gibi fethin 550. yılı için yapılan neşriyatta da İstanbul Fethin Cemiyeti ile İstanbul Büyükşehir Belediyesi öncü olmuştur.²⁶

Türkiye'de Cumhuriyet döneminde İstanbul'un fethine dair yapılan çalışmalar hakkında yapmış olduğumuz bu genel açıklamadan sonra şimdi de fethine dair eserlerden bir kısmını kronolojik sıra ile değerlendirmeye çalışalım:

Selâhattin Tansel, *Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasî ve Askerî Faaliyeti*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1953; 2. bs. Ankara, 1985, XIX+356 s.

Dr. Selâhattin Tansel, Türk Tarih Kurumu'nun İstanbul'un Fethi Yayınları dizisi arasında 1953 yılında yayımlanmış olan bu eserinde mevcut olan bütün kaynakları ve arşiv belgesini kullanarak Fatih Sultan Mehmed'in siyasi ve askerî faaliyetlerini ilmi metot ve teknikle kaleme almıştır. Eserin Giriş kısmında (s. 1-32) Fatih Sultan Mehmet döneminin siyasi ve askerî faaliyetleri genel olarak değerlendirilmiş ve yazarın okumuş olduğu kitaplardan sonra Fatih hakkında vardığı kanaatleri özetlenmiştir. "İstanbul'un Fethine Doğru" başlıklı birinci bölümde (s. 33-62) Fatih'in 1451'de ikinci defa tahta çıkışı, komşu devletlerle anlaşma yapması, Rumelihisarı'nın inşası, İstanbul'un alınmasının zahiri sebepleri ve harbin ilanı, Edirne'de yapılan hazırlıklar, Bizans'ın Batı kilisesine tabi olması, İstanbul surları ve kuşatmada oynadıkları rol, Galata ile İstanbul arasına zincir çekilmesi, Bizans'ın müdafaa kuvvetlerinin sayısı açıklanmıştır.

25 Muharrem Doğdu Mercanlıgil ve Sâmî Nâbi Özerdim, "Fethin 500. Yıldönümü Dolayısıyla Çıkan Eserler", *TTK Belleten*, Ankara, 1953, c. 17, sy. 67, s. 413-428; Dr. Müjgân Cumbur, "İstanbul'un 500 üncü Fethin Yıldönümü Münasebetiyle Tertiplenen Sergilerle, Yapılan Kültür, San'at ve Neşriyat Hareketlerine Dair", *Vakıflar Dergisi*, Ankara, 1958, c. IV, s. 265-281. İstanbul'un fethinin 500. yılı dolayısıyla yapılanlar için bkz. Kâzım Yetiş, "İstanbul'un Fethinin 500. Yıldönümü Kutlamalarından 500. Yıldönümüne", *Kubbealtı Akademi Mecmuası*, Temmuz 2002-Ocak 2004'ten ayrı basım, İstanbul 2003.

26 İstanbul'un fethine dair yapılan neşriyat yanında İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin İstanbullulara hediye ettiği Panorama 1453 Müzesi ise 29 Mayıs 1453 sabahı gerçekleşen İstanbul'un fethini anlatan en güzel eser olmuştur.

“İstanbul’un Fethi” başlıklı ikinci bölümde (s. 63-111) ise Türk ordusunun Edirne’den hareketinden başlamak üzere şehrin teslimi için Bizans’a gönderilen Türk elçisinin tekliflerinin reddedilmesi, muhasaranın başlaması, Osmanlı donanmasının İstanbul önlerine gelişi, ilk hücum, denizde ilk çarpışma ve kaptanıderya Baltaoğlu Süleyman Bey’in azli, gemilerin karadan yürütülmesi ve nasıl nakledildikleri, gemilerin Haliç’e indirilmesinden sonra imparatorun karşılaştığı güçlükler ve sulh için yaptığı teşebbüs, Bizans’ta ümitsizlik ve halkın birtakım doğal olayları kötüyeye yorması, Bizans’a gönderilen son Türk elçisinin şehrin teslim edilmesine dair tekliflerinin yine kabul edilmemesi, padişahın büyük mecliste yaptığı konuşma, kuşatmanın son gününde Türk ordugâhı ve büyük Mum Donanması, Bizans’ın son günü ve Bizanslılar, son hücum ve surlarda açılan gedikler ve şehrin düşmesi gibi konular çağdaş Türk ve Bizans kaynaklarındaki bilgiler ışığında anlatılmıştır. Bu bölüm şehrin zaptedilişinin Fatih’e haber verilmesi, Bizans’ta hazin manzara karşısında Türklerin gösterdiği asalet, Fatih’in İstanbul’a girişi, imparatorun ölümü ve Fatih’in bu işle ilgilenmesi, Ayasofya’nın camiye çevrilmesi ve Fatih’in büyük toleransı, Galata’nın teslim olması, Çandarlı’nın azli ve padişahın Edirne’ye dönüşü gibi konuların açıklanmasıyla son bulmuştur. Eserin devam eden bölümlerinde Fatih’in Batı Siyaseti, Ege Denizi Siyaseti, Karadeniz Siyaseti, İç Anadolu ve Doğu Anadolu Siyaseti ve Güney Siyaseti işlenmiştir. Dr. Selâhattin Tansel’in kaynaklar üzerinde yıllar süren yoğun çalışması sonunda meydana gelmiş olan bu eser Fatih Sultan Mehmed dönemi olaylarını tarih araştırmacılarına ve okuyucularına ulaştıran ilk çalışma olmuştur.

İsmail Hikmet Ertaylan, *Fâtih ve Futuhâtı I: Bizans ve Karadeniz (İstanbul’un fethinin 500. yıldönümü münasebetiyle yapılan İ.Ü. Edebiyat Fakültesi yayınlarından), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1953, 304+43+VIII s.*

İstanbul’un fethinin 500. yıldönümü münasebetiyle İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi tarafından dönemine göre bir prestij kitabı niteliğinde büyük boy, resim, harita ve gravürlerle süslenmiş olarak 1953 ve 1966 yıllarında iki cilt halinde basılan bu eserin birinci cildinin “Bizans Fütuhâtı” başlıklı birinci kısım V. bölümünde (s. 186-236) fethin sebepleri, muhasara hazırlıkları ve fetih olayı Doğu ve Batı kaynaklarından yararlanılarak kaleme alınmıştır. Edebiyat Fakültesi Eski Türk Edebiyatı Tarihi Profesörü İsmail Hikmet Ertaylan tarafından kaleme alınmış olan bu eser, Fatih dönemi siyasi tarihi hakkında neşredilmiş olan ilk ilmî çalışmalardan birisidir. Müellifinin de belirttiği gibi, kaynakların yetersiz olduğu ve İstanbul’un fethi hakkındaki kroniklerin henüz neşredilmediği bir dönemde böyle bir eserin hazırlanması oldukça önemlidir ve sonraki çalışmalar için örnek olmuştur. Çok sayıda orijinal resim ve gravür de bulunan bu eserin 1966 yılında yayımlanan ve *Fâtih ve Futuhâtı II: Adalar*

Denizi ve Akdeniz Futuhâtı adlı ikinci cildinde ise Fatih Sultan Mehmed'in Ege ve Akdeniz'de gerçekleştirmiş olduğu fetihler anlatılmıştır.

Halil İnalıcık, *Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar, I*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1954, VII+245 s. +10 levha.

“Tarihçilerin Kutbu” Prof. Dr. Halil İnalıcık'ın ilk ilmi çalışmalarından olan bu eserindeki makalelerinde İstanbul'un fethi öncesindeki on yıllık buhranlı devre, yani 1443-1453 yılları arasındaki olaylar incelenmiştir. İnalıcık, kitapta yer alan “1444 Buhranı” (s. 1-53), “Fatih Sultan Mehmed'in İlk Culûsu” (s. 55-67), “İstanbul'un Fethinden Önce Fatih Sultan Mehmed” (s. 69-136) ve “Stefan Duşan'dan Osmanlı İmparatorluğu'na, XV. Asırda Rumeli'de Hristiyan Sipâhiler ve Menşeleri” (s. 137-184) başlıklı makalelerinde Fatih Sultan Mehmed'in ilk hükümdarlığı dönemini ve fetih öncesindeki olayları çağdaş kaynaklardaki bilgiler ışığında anlatmıştır.

Fethin 511'inci Yıldönümü Konferansları, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, Baha Matbaası, 1964, 91 s.

İstanbul'un fethinin 511. yıldönümü dolayısıyla 29 Mayıs 1964 tarihinde İstanbul Üniversitesi'nde düzenlenmiş olan konferans metinlerinden oluşan bu eser aynı tarihte İstanbul Üniversitesi tarafından yayımlanmıştır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. M. C. Şehabeddin Tekindağ'ın yayına hazırladığı ve önsözünü kaleme aldığı bu eserde Ord. Prof. Dr. Kâzım İsmail Gürkan'ın “İstanbul'un Fethi” ve “Fetih ve İstanbul Üniversitesi”, Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver'in “İstanbul Fethinden Sonra İlim ve San'at”, Prof. Tayyib Gökbilgin'in “Kurucu ve Teşkilâtçı Büyük Türk Hükümdarı Fatih Sultan Mehmet”, Feridun Dirimtekin'in “Fetihten Evvel İstanbul” ve “İstanbul'un Fethi”, Prof. Dr. M. C. Şehabeddin Tekindağ'ın “Fetihden Sonra İstanbul”, “Papa II. Pius'un Fatih Sultan Mehmed'e Gönderdiği Mektup Hakkında Düşünceler” ve “Fatih ve Ayasofya”, Doç. Dr. Lütfi Göçer'in “İstanbul'un Fethinin İktisadi ve Siyasî Tesirleri”, Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya'nın “İstanbul, Dünya Başkenti”, Ord. Prof. Sadi İrmak'ın “Fetih ve Dünya” konularında makaleleri yer almaktadır. Dönemin önde gelen ilim adamlarının çalışmalarının yer aldığı bu eserde, dünya tarihinde yeni bir çağır açan İstanbul'un fethi olayı siyasi, içtimai ve iktisadi yönleri yanında, devletini her bakımdan dünyanın en üstün ve kudretli bir imparatorluğu haline getirmek gayesini güden Fatih'in fikir ve düşünceleri bir bütün halinde ele alınmıştır. Eserde ayrıca Fatih'in Gentile Bellini tarafından yapıldığı bilinen tablosu başta olmak üzere, fetihden sonraki İstanbul ile ilgili en eski resimler bulunmaktadır.

Kritovulos, *Sultan Mehmed Hân-ı Sâni (İstanbul'un Fethi)*, çev. Karolidi Efendi (sadeleştirerek Türk harflerine çevirip notlayan: Muzaffer Gökman), İstanbul: Kitapçılık Ticaret Ltd. Şti. Yayınları, 1967, XV+252 s.

Son dönem Bizans tarihçilerinden olan Kritovulos'un Türk tarihi için oldukça önemli olan bu eseri ilk defa Osmanlı döneminde İzmir milletvekili Karolidi tarafından Türkçeye tercüme edilerek 1908 yılında *Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası*'nda (TOEM) tefrika olarak yayınlanmıştır. Daha sonra 1912 yılında TOEM ilavesi olarak bir kitap halinde neşredilmiş, Cumhuriyet döneminde ise Muzaffer Gökman tarafından sadeleştirilerek notlarla birlikte yeni harflerle yayımlanmıştır. Fatih'in çağdaşı olan Kritovulos'un eserinin 16-115. sayfaları arasında İstanbul'un fethi öncesi ve sonrasındaki olaylarıyla birlikte ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Muzaffer Gökman'ın sadeleştirerek yayınlamış olduğu bu eser yakın dönemde farklı yayınevleri tarafından yeniden basılmıştır.

Midhat Sertoğlu, *Peygamberin Müjdelediği Fetih ve Fâtih*, İstanbul: Tercüman İslâmî Eserler Serisi, 1986, 93 s.

Tarihçi Midhat Sertoğlu tarafından kaleme alınmış olan bu eserin birinci bölümünde "Başlangıçtan İstanbul'un Son Kuşatmasına Kadar Türk-Bizans Münasebetleri" incelenmiş; "Fatih II. Sultan Mehmed Han ve İmparator Konstantinos Dragazes" başlıklı ikinci bölümde ise Sultan II. Mehmed'in, babasının ölümü üzerine 1451'de tahta çıkışı ve aynı dönemde Bizans'ta da son imparator Konstantinos Dragazes'in imparator oluşu anlatılmıştır. Eserin üçüncü bölümünde Sultan Mehmed'in tahta çıkışından İstanbul'un son kuşatmasına kadar geçen süre içerisindeki olaylar özetlenmiş; "İstanbul Kuşatması" başlığını taşıyan dördüncü bölümde ise genç Türk hükümdarının şehri fethetmek için yaptığı hazırlıklar, Rumelihisarı'nın inşası, topların dökümü, Bizans cephesindeki durum ve imparatorun Batı'dan yardım isteği ve Osmanlı hükümdarının kuşatma planı hakkında bilgiler verilmiştir. "Feth-i Mübin" başlıklı beşinci bölümde ise teslim olması için imparatora elçi gönderilmesi, teklif kabul edilmeyince kuşatmanın başlaması ve fethin gerçekleşmesi bütün ayrıntılarıyla anlatılmıştır. İstanbul'un kuşatma ve fethinin kronolojisi ile biten eserde Fatih Sultan Mehmed'in portresi ile kuşatma ve fethe dair gravür ve minyatürler de bulunmaktadır.

Feridun Dirimtekin, *İstanbul'un Fethi*, İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, 1976; Yeni yayımı: *İstanbul'un Fethi*, İstanbul: Gelenek Yayıncılık, 550. Yıl Hatırası, 2003, 324 s.

İstanbul ve Fatih Sultan Mehmed hakkında önemli çalışmaları bulunan Feridun Dirimtekin'in 1976 yılında yayımlanan bu eseri, fethin 550. yıl hatırası olarak 2003 yılında Gelenek Yayıncılık tarafından yeniden neşredilmiştir. Eserin giriş bölümü, Türk-Bizans münasebetleri bakımından önemli bir dönüm noktası olan 1329 Pelekanon Muharebesi ile başlıyor ve Fatih Sultan Mehmed'in tahta çıkışına kadar olan olaylar anlatılıyor. "Türk-Bizans

Harbinin Başlaması” başlıklı birinci bölümde harbin gerçek ve zahiri sebepleri ile savaşın ilanı üzerinde durulmuş; ikinci bölümde iki tarafın siyasi ve askerî hazırlıkları, üçüncü bölümde Bizans ve müttefiklerin kara orduları ile Türk ve Bizans donanması hakkında bilgi verilmiş, İstanbul surlarının tarihçesi anlatılmış, dördüncü bölümde kara surları üzerindeki kapılar, Haliç surları, Marmara surları ve limanlar incelenmiştir. Sonraki bölümler Türk ordusunun İstanbul üzerine yürüyüşü, muhasaranın başlaması ve şehre giriş ana başlıkları altında ele alınmış olup Fatih’in İstanbul’a girmesi ve daha sonra Galata’nın teslim olmasıyla sona ermektedir. Bu kitap İstanbul’un fethinin Türk, Bizans ve Batı kaynaklarından yararlanılarak ele alındığı kapsamlı eserlerden birisidir. Ancak kitabın ilk baskısında yer alan harita ve fotoğraflar son baskıda bulunmamaktadır.

Hüseyin Algül, *Büyük Fetih ve Sonrası*, İzmir: Nil A.Ş., 1989, 96 s.

Dr. Hüseyin Algül bu eserinde “Fetih şuur ve idealini başlatan ilk adım nasıl atılmıştır? Asırlardan asırlara, nesillerden nesillere ortak fetih heyecanı nasıl aktarılmıştır? Fetih hazırlığı nasıl yapılmıştır? II. Mehmed kimdir? Babası II. Murad kimdir? Oğlunu, bir fatih olacak tarzda nasıl terbiye etmiş? Onu nasıl bir eğitimden geçirmiştir? Fatih Sultan Mehmed; iman, ilim ve teknoloji açısından çağına damgayı nasıl vurmuştur? En ümitsiz zamanlarda sıkıntıları nasıl aşmıştır? Onu, çevresindeki mühendislerle birlikte her an yepyeni icatlara sevkedecek kadar saran iman, ilim, terbiye ve teknoloji heyecanının sırları nelerdir? Fetihden sonra da o devirde Osmanlı Türklüğünün ve Fatih Sultan Mehmed’in gücünü ifade eden gayretleri nelerdir?” gibi sorulara cevap aramıştır. Eser “Hz. Muhammed (s.a.v.)’in Gösterdiği Hedefler: Müjdelenmiş Topraklar”, “İslâm Orduları Müjdelenmiş Topraklarda”, “Türklerden Önceki İstanbul Seferleri”, “Türklerde İstanbul İdeali”, “Fatih’in Büyük Fethi Hazırlanışı”, “Fetih Gerçekleşiyor”, “Fatih’in Kuşatma İçin İstanbul’a Hareketi”, “Fatih’in İstanbul’a Girişi”, “İstanbul’un Fethinden Sonra Fatih’in Şehirde Başlattığı İlmî Faaliyetler”, “Fatih Sultan Mehmed Zamanında İlmî Toplantılar”, “Fatih Devri Osmanlı Toplumunda İlme ve Öğretmenlere Saygı” gibi bölümlerden meydana gelmiş ve “Netice” ile son bulmuştur. Eserde Fatih’in cihan topraklarına sadece kılıcıyla değil, aynı zamanda kafasıyla hükmetmeye gayret gösterdiği ve onun ülke fethetmekten gönül fethetmeyi üstün tuttuğu vurgulanmıştır.

Ahmed Muhtar Paşa, *A’yâd-ı Mefâhir-i Milliyye-i Osmaniyye’den Osmanlılığın Avrupa’da Tarz-ı Teessüsü Yahud Feth-i Celîl-i Kostantıniyye*, Kostantıniyye: 1316, Kostantıniyye: 1320; Yeni basımı: Ferik Ahmed Muhtar Paşa, *Feth-i Celîl-i Kostantıniyye*, İstanbul: Bedir Yayınları, 1994, 439 s.

Tarihî ve askerî konulardaki kitapları ile müzecilik alanındaki çalışmalarıyla tanınan Ahmed Muhtar Paşa'nın kaleme almış olduğu bu eser İstanbul'un tarihi ve fethi hakkında ayrıntılı bilgiler içermektedir. Osmanlıca ilk baskısından dili sadeleştirilerek hazırlanan kitabın Mehmet Şevket Eygi tarafından kaleme alınan "Başlangıç" bölümünde, yazarın hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmektedir. Dört ana bölümden oluşan eserin birinci bölümünde Fatih'ten önce İstanbul'un fethedilebilmesi için gerçekleştirilen teşebbüslerden bahsedilmiştir. Fetih hazırlıkları hakkında da bilgi verilmiş olan bu bölümde ayrıca İstanbul'un sur ve kapıları anlatılmıştır. Kitabın ikinci bölümünde ise İstanbul'un Bizans dönemindeki topografik durumu ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Eski İstanbul'un tarihi yönden bazı ayrıntılarıyla anlatılmış olduğu üçüncü bölümde ise Roma zamanında şehrin tarihi durumu ve yaşanan kuşatmalar ele alınmıştır. Eserin son bölümünde ise, İstanbul'un fethi ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Bu bölümde Bizans ve Osmanlı kuvvetlerinin miktarı ve savaş düzenleri, Osmanlı ordusunun manevi kuvveti, deniz muharebesi, genel hücumun gecikmesinin sebepleri, muharebe esnasında yaşanan olaylar ve nihayet Fatih'in şehre girişi ve sonraki gelişmeler anlatılmış; fethin Osmanlı cephesindeki olumlu yanları ile Avrupa'ya tesiri gibi konulara da değinilmiştir. Eserde ayrıca Bizans, İstanbul, Fatih Sultan Mehmed ve İstanbul'un fethiyle ilgili çok sayıda resim ve gravür bulunmaktadır. Yine eserde, İstanbul'da medfun bulunan Eshab-ı Kiram'ın isimleri ve kabirlerinin listesi, İstanbul kuşatmasının başlangıç ve bitiş tarihleri ile kuşatmanın kaç gün sürdüğü hakkında değişik tarihçilerin görüşlerinin yer aldığı bir tabloya da yer verilmiştir.

İstanbul Armağanı, 1: Fetih ve Fatih, Mustafa Armağan (yay. haz.), İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları (no: 17), 1995, 322 +24 s. Tıpkıbasım.

Sunuş yazısını, dönemin İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, Önsöz'ünü Mustafa Armağan'ın kaleme almış olduğu eserde 18 makale bulunmaktadır. Kuşe kâğıda basılmış olan, sonunda Fatih'in *Divan*'ının tıpkıbasımını bulunan bu kitapta Semavi Eyice "İlk Kuruluşta Türk Devrinin Başlarına İstanbul", Necdet Öztürk "Fetih Öncesi İstanbul Kuşatmaları", Ahmet Şimşirgil "1453 İstanbul Muharasası Kronolojisi", Nevra Necipoğlu "İstanbul Fethi Arifesinde Bizans Başkentine İçerden Bakış", Halil İnalçık "İstanbul: Bir İslâm Şehri" gibi makaleler kaleme almış, bunları fetih sonrası İstanbul ile ilgili yazılar takip etmiştir.

1. Uluslararası İstanbul'un Fethi Konferansı, 24-25 Mayıs 1996, İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları (yayın no: 43), 1997, 223 s.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından fethin 543. yıldönümünde düzenlenmiş olan bu uluslararası konferansta sunulan tebliğ metinlerin-

den oluşan bu eserde “Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu ve Gelişmesi”, “İslam Tarihinde Fetih ve İstanbul”, “Fetih Sonrası Osmanlı Devleti’nin Sosyal Yapısı” ve “Fethin Osmanlı Üzerindeki Sosyo-Politik Etkileri” ana başlıkları altında 18 makale bulunmaktadır. Kitapta Ahmet Ağırakça “Konstantiniyye Fethi Hadisinin İslâm Fetih Hareketlerine Etkisi ve Oluşturduğu Motivasyon”, Mehmet Genç “Neden Fetih?”, İlber Ortaylı “İstanbul Fethi ve Üçüncü Roma Nazariyesi”, Abdullah Ahsen “İstanbul’un Fethinin Uluslararası İlişkileri Etkisi”, Abdurresul-i Heyrendiş “İran’ın Tarihî Kaynaklarında İstanbul Fethi’nin Yankıları” gibi makaleler kaleme almışlardır. Bu eserde bulunan makalelerin İstanbul’un fethine dair olanlarının tam bibliyografyası çalışmamızın sonunda yer alan “İstanbul’un Fethine Dair Bibliyografya” başlığı altında verilmiştir.

2. Uluslararası İstanbul’un Fethi Konferansı, 30-31 Mayıs, 1 Haziran 1997, İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları (yayın no: 55), 1997, 304 s.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından fethin 544. yıldönümünde düzenlenen uluslararası konferansta sunulan tebliğ metinlerinden oluşan bu eserde “İslâm ve Fetih”, “Fetih Öncesi Avrupa Hristiyan Dünyası ve İstanbul’u Fetih Teşebbüsleri”, “İstanbul’un Fethi ve Fatih Sultan Mehmet”, “İstanbul’un Fethinin Siyasi Neticeleri”, “İstanbul’un Fethinin İktisadi ve Kültürel Sonuçları” ve “İstanbul’un Fethinin Osmanlı Devleti’nin Bünyesinde ve Dünyadaki Yankıları” ana başlıkları altında 25 makale bulunmaktadır. Bu eserde yer alan makalelerin İstanbul’un fethi ile ilgili olanlarının tam bibliyografyası çalışmamızın sonunda yer alan “İstanbul’un Fethine Dair Bibliyografya” başlığı altında verilmiştir.

Steven Runciman, *Konstantinopolis Düştü-29 Mayıs 1453*, çev. Derin Türkömer, 3. bs., İstanbul: Doğan Kitap A.Ş., 1999, 246 s.

1942-1945 yılları arasında Bizans etütleri profesörü olarak İstanbul Üniversitesi’nde ders vermiş olan İngiliz tarihçi Sir Steven Runciman’ın *The Fall of Constantinople 1453* (Cambridge University Press) adıyla 1965 yılında neşredilen bu eseri ilk defa Derin Türkömer tarafından Türkçeye tercüme edilerek Milliyet Yayınları arasında *Konstantiniyye Düştü* adıyla basılmış, aynı tercüme Osmanlı Devleti’nin kuruluşunun 700. yıldönümünde *Konstantinopolis Düştü-29 Mayıs 1453* başlığıyla Doğan Kitap A.Ş. tarafından tekrar yayımlanmıştır. On üç bölümden oluşan eserin “Ölmekte Olan Bir İmparatorluk” başlıklı birinci bölümünde Bizans İmparatorluğu’nun 1204 Latin istilasından sonraki durumu anlatılmış, “Güçlenen Bir Sultanlık” adlı ikinci bölümde ise Bizans’ın yanı başında kurulmuş olan Osmanlı Beyliği’nin gelişip büyümesi özetlenmiştir. Yazar üçüncü bölümde “imparator” ve “sultan”ı karşılaştırmış,

dördüncü bölümde ise imparatora Batı'dan gelen yardımı ve bunun sonuçlarını değerlendirmiştir. Osmanlı hükümdarının kuşatma hazırlıkları beşinci bölümde, kuşatmanın başlaması ise altıncı bölümde ele alınmıştır. Yedinci bölümde Osmanlıların Haliç'e gemiler indirmesi ve Haliç'in düşüşünden, sekizinci bölümde Bizans'ın artık hiçbir umudunun kalmadığından, dokuzuncu bölümde Bizans'ın son günlerinden bahsedilmiş ve "Konstantinopolis'in Düşüşü" başlıklı onuncu bölümde Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethi anlatılmıştır. On birinci bölümde "Yenilenlerin Sonu", on ikinci bölümde "Avrupa ve Fatih", on üçüncü bölümde ise "Kurtulanlar" konusu işlenmiştir. Akıcı üslubuyla zevkle okunan bu eserin sonunda Konstantinopolis'in düşüşüyle ilgili başlıca tarihî kaynaklar ile Konstantinopolis kiliselerinin fetihten sonraki durumu üzerinde de durulmuş ve eser Kaynakça ve Dizin ile son bulmuştur. Çağdaş kaynaklar ile modern araştırmaların sıkça kullanılmış olduğu bu eser İstanbul'un fethi olayını bir oryantalist gözüyle Türk okuyucusuna sunmuştur.

Franz Babinger, *Fatih Sultan Mehmed ve Zamanı*, İngilizce baskısından çev. Dost Körpe, İstanbul: Oğlak Bilimsel Kitaplar, 2002; 2. bs. 2003, 479 s.

Osmanlı tarihi konusunda çalışmalarıyla ünlü Alman tarihçi ve dilci olan Franz Babinger'in İstanbul'un fethinin 500. yılı dolayısıyla kaleme almış olduğu *Mehmed der Eborer und seine Zeit* (Münih, F. Bruckmann, 1953) adlı bu eser yazılışından 50 yıl sonra, İstanbul'un fethinin 550. yılında notlandırılmış ve gözden geçirilmiş İngilizcesinden Türkçeye tercüme edilerek yayımlanmıştır. İstanbul fatihi Sultan II. Mehmed'in hayatı ve dönemi hakkında ilk kez bir oryantalist tarafından yapılmış olan bu çalışma yayınlandığı dönemde büyük bir ilgi görmüş, ancak eserde dipnot ve kaynakça bulunmadığından özellikle Türk bilim adamları tarafından tenkit edilmiştir. Nitekim bu eser hakkında Prof. Dr. Halil İnalçık 1960 yılında tenkidi bir makale yazmış ("Mehmed the Conqueror [1432-1481] and His time", *Speculum*, 1960, c. XXXV, s. 408-427) ve kendisinin izniyle bu makalenin tercümesi de eserin sonuna eklenmiştir. Babinger'in bu eserinde çok sayıda harita, kroki, portre, gravür, minyatür ve resim bulunmaktadır.

Feridun M. Emecen, *İstanbul'un Fethi Olayı ve Meseleleri*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2003, XI+109 s.

İstanbul'un fethinin 550. yıldönümü dolayısıyla hazırlanan bu eserde fethin tartışmalı olayları ve hadisenin Osmanlı zihin dünyasındaki yeri fetihle aynı dönemde yazılmış olan kaynaklar çerçevesinde ele alınmıştır. Üç ana bölümden (makaleden) oluşan eserde önce İstanbul kuşatmasının askerî safhaları, yani olayın kendisi üzerinde durulmuş, ardından fethi niçin gerek duyulduğu, iki güç arasındaki kuvvet dengesizliğine rağmen fethin niçin geciktirildiği, kuşatma sırasında kullanılan büyük topun surların yıkılmasında etkili rolü

olup olmadığı gibi konular dönemin kaynaklarından hareketle incelenmiştir. Daha sonra gemilerin gerçekten karadan yürütülüp yürütülmediği, eğer böyle ise bu işlemin nasıl gerçekleştiği, fetih sonrası şehrin yağmalanıp yağmalanmadığı ve nihayet şehrin savaşla mı yoksa barış yoluyla mı teslim alındığı gibi günümüzde sıkça tartışılan noktalar ele alınmıştır. Prof. Emecen, eserdeki son makalesinde dönemin Türk kaynaklarında fetih olayının niçin ayrıntılarıyla yer almadığı konusu üzerinde durmuş, lanetli kabul edilen bu şehrin alınması halinde kıyamet alametlerinin belireceği korkularının ne derecede etkili olduğu, bunun ardında yatan siyasi muhalefet çevrelerinin durumu ve karşı propagandaları gibi fetihle ilgili yapılan incelemelerde sıklıkla gözden kaçırılan konuları işlemiştir.

Dönemin Türk kaynaklarını resmî kaynaklar, kuşatmada yer alan tarihçilerin eserleri ve kuşatmada bulunmayıp muasır olan tarihçilerin kaleme aldıkları eserler olmak üzere üç grupta tasnif ederek değerlendirmiş olan yazar Türk kaynaklarının yetersiz kalmalarının sebeplerini de ele almış ve bunu üç madde halinde açıklamaya çalışmıştır. Eserin Ekler kısmında fethin çağdaşı Osmanlı kaynaklarından fetih olayının anlatıldığı on bir örnek metin yer almaktadır. Kitabın sonunda geniş Bibliyografya, İndeks, bir harita ve dört gravür yer almaktadır. Prof. Dr. Feridun M. Emecen'in İstanbul'a dair yayımladığı bir diğer eser ise yine aynı yıl, İstanbul'un fethinin 550. yılı dolayısıyla Beyoğlu Belediyesi tarafından bastırılarak İstanbullulara dağıtılan *İstanbul'un Fethi* (İstanbul 2003, 29 s.) adlı kitapçıktır.

Mahmut Ak ve Fahameddin Başar, *İstanbul'un Fethi Günlüğü, 550. Yıl Fethi Hatırası, İstanbul: Tarih ve Tabiat Vakfı Yayınları, 2003, VIII+159 s.*

Bu çalışmada İstanbul'un fethi olayı, klasik tarih kitaplarının aksine gün gün ele alınarak çağdaş kaynaklardaki bilgiler ışığında ayrıntılarıyla incelenmiştir. Kitabın Giriş bölümünde İstanbul'un fetihden önceki siyasi ve sosyal tarihi ile dinî bir merkez haline gelişine kısaca değinildikten sonra, tarih boyunca İstanbul'u fethedebilmek için yapılan girişimler anlatılmaktadır. Kitabın esasını teşkil eden Kronoloji bölümü ise, Fatih'in Şehzadelik Dönemi, Fatih'in İlk Hükümdarlığı, Fatih'in İkinci Hükümdarlığı, İstanbul Kuşatması Hazırlıkları, İstanbul Kuşatması, Son Hücum ve İstanbul'un Fethi bölümlerinden oluşmaktadır. Bu konu başlıkları çerçevesinde ele alınan olaylar, kronolojik olarak anlatılmasının yanında farklı görüşler ve ayrıntılar da dipnotlarda açıklanmıştır. Eserin "Fethin Sonucu" başlıklı bölümünde, fethin İstanbul için bir tahrip olmayıp tam aksine onu yüzyıllarca dünya siyasetinin merkezi haline getirecek şehirleşmenin başlangıcı olduğu ifade edilmiştir. Ve nihayet eser, Fatih Sultan Mehmed'in siyasi düşünce hayatında ulaşmak istediği asıl hedefin "adalet ve huzur dolu bir medeniyeti cihana hakim kılmak" olduğu belirtildikten sonra İstanbul'un her açıdan örnek bir hale getirilmesi için yapılan faaliyetler genel

hatlarıyla anlatılmıştır. Eserin Ekler bölümünde ise Fatih'in çağdaşı olan hükümdarların yer aldığı tablo ile çağdaş kaynaklardan kuşatma ve fetihle ilgili bölümler verilmiştir. Burada Galatalılara verilen ahidnâme, kuşatma sırasında padişahın askerlerine yaptığı konuşma metni ve son Bizans imparatoru Konstantinos Dragazes'in son hücumdan önce şehir halkını cesaretlendirmek için yaptığı konuşma metni yer almaktadır. Eser geniş bir Bibliyografya ve İndeks ile son bulmuştur.

***Fatih ve Fetih Albümü*, 550. Yıl Fetih Hatırası, Erhan Afyoncu (yay.), İstanbul: Tarih ve Tabiat Vakfı (TATAV) Yayınları, 2003, XII+84 s.**

İstanbul'un fethinin 550. yılı hatırasına Tarih ve Tabiat Vakfı tarafından yayınlanmış olan bu albümün Giriş kısmında Doç. Dr. Erhan Afyoncu İstanbul'un Fethi'ni ana hatlarıyla anlatmış, daha sonra Fatih Sultan Mehmed'in çeşitli dönemlerde yapılmış olan portresi ile İstanbul'un fethine dair 125 minyatür, gravür ve resme yer verilmiştir.

***Fatih ve Dönemi / Mehmed II and his Period*, Necat Birinci (ed.), İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yayınları, 2004, XVI + 697 s.**

İstanbul'un fethinin 550. yıldönümü dolayısıyla Türk Kültürüne Hizmet Vakfı tarafından hazırlanan ve editörlüğünü Prof. Dr. Necat Birinci'nin yapmış olduğu bu eserde Fatih Sultan Mehmed döneminin her yönüyle ele alındığı 30 makale bulunmaktadır. Prof. Dr. Halil İnalçık, Prof. Dr. İlber Ortaylı, Prof. Dr. Işın Demirkent, Prof. Dr. Ahmet Yaşar Ocak, Prof. Dr. Mehmet İpşirli, Prof. Dr. Feriden Emecen gibi önde gelen ilim adamlarının makalelerinin bulunduğu bu eserde İstanbul'un fethine dair "İstanbul'un Fethi" ve "İstanbul'un Fethinin Slav Dünyasındaki Sonuçları" başlıklı makaleler yer almıştır. Ayrıca eserin sonunda Fahameddin Başar ve Mahmut Ak'ın birlikte hazırladıkları "Fatih Sultan Mehmed Dönemi Kronolojisi" başlığı altında 1451-1481 yılları arasındaki olaylar tespit edilmiş, burada kuşatma ve fetih hadisesi de gün gün bütün ayrıntısıyla ele alınmıştır. Büyük boy, kuşe kâğıda basılmış olan eser Türkçe ve İngilizce olarak yayımlanmış ve zengin harita, gravür, resim ve fotoğraflarla süslenmiştir.

***İstanbul Üniversitesi 550. Yıl Uluslararası Bizans ve Osmanlı Sempozyumu (XV. Yüzyıl) 30-31 Mayıs 2003 / 550th Anniversary of the İstanbul University International Byzantine And Otoman Symposium (XVth Century) 30-31 Mayıs 2003 / 30-31 May 2003*, Sümer Atasoy (ed.), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, 2004, XIV+390 s.**

İstanbul'un fethinin 550. yıldönümü dolayısıyla hazırlanan bu sempozyum kitabında Prof. Semavi Eyice'nin "Bizans İmparatorluğu'nun Sonu, Mirası ve Fethi Görenler", Prof. Dr. Feridun Emecen'in "İstanbul'un Fethi Olayı ve Bazı

Meseleleri” ve Prof. Dr. İlber Ortaylı'nın “İstanbul'un Fethi'nin Yankıları” başlıklı makaleleri fethine dair yazılardandır.

İstanbul: Şehir ve Medeniyet, Şevket Kâmil Akar (haz.), İstanbul: Klasik Yayınları, 2004, 435 s.

Bu kitap, İstanbul'un fethinin 550. yıldönümü dolayısıyla Bilim ve Sanat Vakfı tarafından İstanbul'da 6-8 Haziran 2003 tarihleri arasında gerçekleştirilen “1453'ten 2053'e İstanbul: Şehir ve Medeniyet” başlıklı sempozyum metinlerinden oluşmaktadır. Kitapta yer alan makalelerden Ahmet Davutoğlu'nun “Fetih ve Medeniyet”, Semavi Eyice'nin “Bizans'ın Son Günlerinde İstanbul” ve Turgut Cansever'in “Fetih Nice Kapılar Açar” başlıklı makaleleri İstanbul'un fethine dairdir.

Gustave Schlumberger, İstanbul Düştü - Ben Hâlâ Hayatta mıyım? Bir Fethin Anatomisi, çev. Hamdi Varoğlu, İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2005, 344 s.

1844-1929 yılları arasında yaşamış olan ve 1872'de Paris'te tıp doktoru olan Gustave Schlumberger Kuzey Afrika, Suriye, Anadolu, İspanya, Portekiz, İsviçre ve İtalya'ya seyahatler düzenlemiş ve zamanını Haçlı seferleri ve Bizans İmparatorluğu tarihiyle ilgili araştırma yapmaya ayırmıştır. 1914'te kaleme aldığı *La siege, la prise et le sac de Constantinople par les Turcs en 1453* adlı eseri ilk defa M. Nahid tarafından *İstanbul'un Muhasarası ve Zabtı* adıyla Türkçeye tercüme edilerek eski harflerle yayımlanmış (İstanbul: Matbaa-i Hayriye, 1330), eserin yeni bir tercümesi ise 2005 yılında yapılmıştır. Dokuz kısımdan oluşan ve İstanbul'un kuşatılması ile fethi olayının ayrıntılarıyla ele alındığı bu eserde yazar, muhtelif tarihçilerle vakanüvislerin eserlerinden o devrin özelliklerini iyi canlandıran iktibaslar yapmıştır.

Agostino Pertusi, İstanbul'un Fethi, c. 1: Çağdaşların Tanıklığı; c. 2: Dünyadaki Yankısı (İstanbul'un 550. fetih yılı için); c. 3: İstanbul'un Fethine Dair Neşredilmemiş ve Az Bilinen Metinler, tercüme eden ve tamamlayıcı bilgileri ekleyen: Mahmut H. Şakiroğlu, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2004 (c. 1), 2006 (c. 2), 2008 (c. 3).

Bizans edebiyatı ve filolojisi profesörlerinden Agostino Pertusi tarafından *La caduta di Costantinopoli, Le testimonianze dei contemporanei* adıyla 2 cilt olarak Verona'da 1976'da yayımlanan, 1999'da ikinci baskısı yapılan ve ölümünden sonra 3. cildi de basılan bu eserin Türkçe tercümesi, İstanbul'un fethinin 550. yılı dolayısıyla İstanbul Fetih Cemiyeti tarafından yayımlanmıştır. Prof. Dr. Mahmut H. Şakiroğlu'nun Türkçeye çevirdiği bu eserin *İstanbul'un Fethi: Çağdaşların Tanıklığı* başlıklı birinci cildinde Nicolo Barbaro, Angelo Giovanni Lomellino, Kiev'li İsidoro, Sakız'lı Leonardo, Jacopo Tedaldi, Giacomo

Campora, Ubertino Pusculo, Georgios Sfrantzes, Samile (Samule), Tomaso Eparchos ve Giosue Diplovatatzes, Gennidios Skolarios, Ostravica'lı Konstantin, Nestore İskinder (İskandar), Akşemseddin, Tursun Beg ve İbn-i Kemal gibi çağdaşların mektup ve eserlerindeki bilgilere yer verilmiştir. Eserin *İstanbul'un Fethi'nin Dünyadaki Yankısı* başlıklı ikinci cildinde İstanbul'un fethinin Batı'daki ve Doğu'daki yankısı incelenmiştir. Bu cildi meydana getiren metinler, "İstanbul'un fethi esnasında bulunmayıp da, bir vesile ile öğrenen, yarattığı akisleri daha başka kişilere ve makamlara aktaran, malumatı ve bu arada resmî vazifesi bu devri yazmak olan kişilerin müşahedelerinden oluşuyor". Yine bu ciltte Bizans ve Batılı din ve devlet adamları ile çeşitli devlet başkanlarının İstanbul'un fethi ile ilgili mektup ve risalelerine yer verildiği gibi Bizans ve Türk tarihçilerinin eserlerindeki bilgiler de incelenmiştir. Eserin üçüncü cildinde ise *İstanbul'un Fethine Dair Neşredilmemiş ve Az Bilinen Metinler* bulunmaktadır. Mütercim eserin sonuna 550. fetih yılı vesilesi ile neşredilen eserler ve ihmal edilmiş bazı kitap ve makaleler için kitabiyat listesi eklemiştir.

Mustafa Daş, *Bizans'ın Düşüşü, İstanbul: Yeditepe Yayınları, 2006, 246 s.*

Türk-Bizans münasebetleri konularında araştırmaları bulunan Dr. Mustafa Daş tarafından kaleme alınan bu eserde Bizans İmparatorluğu'nun 1204 Latin istilasından sonraki durumu incelenmiştir. Her ne kadar Bizanslılar 1261'de İstanbul'a yeniden sahip olmuşlarsa da bir daha toparlanamamışlar ve çöküşe doğru ilerlemeye başlamışlardır. Bu eserde, bin yıllık Bizans İmparatorluğu'nu yıkıma sürükleyen siyasi, dinî, ekonomik, askerî vb. birçok faktör hakkında bilgi verilmiştir. Yazar, Ortaçağın en güçlü imparatorluklarından birisi olan Bizans İmparatorluğu'nun adım adım çöküşe doğru nasıl ilerlediğini Türk ve Bizans kaynakları ile modern çalışmalar ışığında ele almış, "Fetih ve Sükut" başlıklı son bölümde ise İstanbul kuşatması ve fetih olayını özetlemiştir.

Roger Crowley, *Son Büyük Kuşatma: 1453, çev. Cihat Taşçıoğlu, İstanbul: A.P.R.I.L. Yayıncılık, 2006, IX+363 s.*

İstanbul'da yaşamış, kenti ve tarihini çok iyi araştırmış bir yazar olan Roger Crowley'in bu çalışması, bilimsel olduğu kadar bir roman akıcılığında kaleme alınmıştır. Yazar, İstanbul'un Osmanlılar tarafından son kuşatması ve fethi hakkında Türk ve Bizans kaynaklarındaki bilgilerden yararlandığı gibi bu konuda Türkiye'de yapılan son çalışmalarını da görmüş, kuşatma ve fetih olayını Batılı tarihçi gözüyle tarafsız bir şekilde bütün ayrıntılarıyla anlatmıştır.

550. Yılında Fetih ve İstanbul / *The Conquest and Istanbul in 550th Anniversary, İstanbul, 14-15 Haziran 2003, Bildiriler, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2007, X+188 s.*

Türk Tarih Kurumu tarafından İstanbul'un fethinin 550. yıldönümü dolayısıyla 14-15 Haziran 2003 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenen uluslararası sempozyumda sunulan bildiri metinlerinden oluşan bu kitapta "Arapların İstanbul Kuşatmaları", "Türkler ve İstanbul (Fethiye Kadar)", "İstanbul Fethinin İdeolojik Arkaplanı (Bir Analiz Denemesi)", "Dönemin Türk Kaynaklarında Fetih Olayının Algılanışı ve İdeolojik Yaklaşım" ve "(Fetih Hakkında) Bizans ve Batı Kaynakları" gibi makaleler yer alıyor.

2005-2006 Fatih Sempozyumları I-II, Tebliğler, Fatih Belediye Başkanlığı, İstanbul: Kültür Yayınları, 2007, 311 s.

Fatih Belediye Başkanlığı tarafından 2005 ve 2006 yıllarında düzenlenen iki sempozyumda sunulan tebliğler 2007 yılında bir kitap haline getirilerek yayımlanmıştır. 2005 yılında yapılan ve "Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla Fatih Sempozyumu" adını taşıyan birinci sempozyumda 6 tebliğ sunulmuştur. Bunlar, "Fatih Sultan Mehmed'in Siyasi Kişiliği" (Prof. Dr. İlber Ortaylı), "Bir Şair Olarak Fatih Sultan Mehmed" (Prof. Dr. İskender Pala), "Fetih Ruhu ve Fatih" (Prof. Dr. Ziya Kazıcı), "İstanbul'un ve Bizans'ın Fetihten Önceki Durumu" (Prof. Dr. Semavi Eyice), "Osmanlı'nın İstanbul'u ve İstanbul'da Fiziksel Dokunun Dönüşümü" (Dr. Turgut Cansever), "Edebiyatımızda Fatih" (Prof. Dr. Orhan Okay) konularındadır. "İstanbul'un Fethi, Fatih ve Dönemi Sempozyumu" adını taşıyan ikinci bölümde yer alan makalelerde ise daha çok İstanbul'un Bizans dönemindeki durumu ele alınmış; Türk fethinden sonraki dönemde ise şehrin imar ve iskânı ile ilmî ve edebî yönü üzerinde durulmuştur.

İstanbul'un Fethinin Bizanslı Son Tanığı Yorgios Sfrancis'in Anıları - Chronicon Minus -, çev. Levent Kayapınar, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2009, XIII+480 s.

Yorgios Sfrancis (1401-1478), İstanbul'un fethi sırasında şehirde bulunan tek Bizans tarihçisidir. Eserine isim koymamış olan Sfrancis'in bu kroniği, sonradan üzerinde araştırma yapan tarihçiler tarafından Chronicon Minus olarak adlandırılmıştır. Şehrin fethi sırasında şehirde bulunan, *büyük logotetis* sıfatıyla diğer görevleriyle birlikte ordunun ikmalinden de sorumlu olan Sfrancis, fetih günü esir düşmüş ve 1 Eylül 1453 tarihinde fideyle esaretten kurtularak Mora'ya gitmiştir. Mora'nın Osmanlıların eline geçmesi üzerine Korfu adasına giden Sfrancis ömrünün geri kalan kısmını keşiş olarak orada geçirmiştir. Bu son dönemde yazmış olduğu eserinde 1401-1477 yılları arasındaki olaylara yer vermiştir. Eserde İstanbul'un fethi çok kısa olarak anlatılmış olmakla birlikte verilen bilgiler oldukça kıymetlidir. Ayrıca mütercim, gerekli gördüğü yerlerde notlarla açıklamalar yapmıştır.

İstanbul'un fethine dair kaleme alınan eserlerin hepsini burada değerlendirmeye bu makalenin sınırları çerçevesinde imkan bulunmamaktadır. Bu

bibliyografyada İstanbul, İstanbul'un fethi ve Fatih Sultan Mehmed dönemine dair yapılan yüksek lisans ve doktora çalışmalarına yer verilmemiştir. Yine bu literatür çalışmamızda, İstanbul ve Fatih dönemine dair Doğu'da ve Batı'da yapılan çalışmalar ile bu döneme ait genel eserler de bulunmamaktadır. Çalışmamızda yalnızca İstanbul'un fethine dair kaleme alınan ve tespit edebildiğimiz kaynak ve araştırma eserler değerlendirilmiş ve aşağıda da bütün bu çalışmalar ile kongre ve sempozyumlarda sunulmuş ve yayımlanmış olan tebliğ metinlerinin tam künyeleri sunulmuştur.

İstanbul'un Fethine Dair Seçilmiş Bibliyografya

- Abdullah el-Ahsen, "İstanbul'un Fethinin İslâm Dünyası ve Avrupa Arasındaki Ticaret ve Ekonomik İlişkilere Etkisi", *İkinci Uluslararası İstanbul'un Fethi Konferansı, 30-31 Mayıs, 1 Haziran 1997, Bildiriler*, İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1997, 204-212.
- Abdullah Ahsen, "İstanbul'un Fethinin Uluslararası İlişkilere Etkisi", *Birinci Uluslararası İstanbul'un Fethi Konferansı, 24-25 Mayıs 1996, Bildiriler*, İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1997, s. 201-209.
- Abdullatif Muhammed el-Hamid, "İstanbul ve Endülüs", *İkinci Uluslararası İstanbul'un Fethi Konferansı, 30-31 Mayıs, 1 Haziran 1997, Bildiriler*, İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1997, s. 291-300.
- Abdurresul-i Heyrendiş, "İran'ın Tarihi Kaynaklarında İstanbul Fethi'nin Yankıları", *Birinci Uluslararası İstanbul'un Fethi Konferansı, 24-25 Mayıs 1996, Bildiriler*, İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1997, s. 210-218.
- Adivar, Adnan, "İstanbul'un Fethi Sırasında Bizans ve Türk Kültür Vaziyeti", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 1954, sy. 9, s. 1-13.
- Afyoncu, Erhan, "İstanbul'un Fethi", *Gezgin: Aylık Gezi Kültürü Dergisi*, 2008, sy. 16, s. 54-61.
- Afyoncu, Erhan, "On Soruda İstanbul Kuşatmaları ve Fatih", *Popüler Tarih*, 2003, sy. 33, s. 32-37.
- Ağrakça, Ahmet, "Konstantiniyye Fethi Hadisinin İslâm Fetih Hareketlerine Etkisi ve Oluşturduğu Motivasyon", *Birinci Uluslararası İstanbul'un Fethi Konferansı, 24-25 Mayıs 1996, Bildiriler*, İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1997, s. 87-95.
- Ahmed Muhtar Paşa, *A'yâd-ı Mefâhir-i Milliyye-i Osmaniyye'den Osmanlılığın Avrupa'da Tarz-ı Teessüsü Yahud Feth-i Celil-i Kostantiniyye*, Kostantiniyye: 1316, Kostantiniyye: 1320; Yeni basımı: Ferik Ahmed Muhtar Paşa, *Feth-i Celil-i Kostantiniyye*, İstanbul: Bedir Yayınları, 1994.
- Ahmed Refik (Altınay), *Bizans Karşısında Türkler: 699-857/1299-1453*, İstanbul: Kütüphane-i Hilmi, 1927; Yeni basımı: *Bizans Karşısında Türkler: 699-*

- 857/1299-1453, Fahameddin Başar (yay.), İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2005; 2. bs. 2010, X+298 s.
- Ahmed Refik (Altınay), *Türklerin İstanbul Muhasaraları*, İstanbul: Muallim Ahmet Halit Kitaphanesi, 1932.
- Ak, Mahmut, "Fetihten Sonra İstanbul", *İstanbul'un Fethi, Fatih ve Dönemi Sempozyumu, 28-29 Mayıs 2006*, İstanbul: Fatih Belediyesi Yayını, 2006.
- Ak, Mahmut, "İstanbul'un Fethi", *Kültür, Üç Aylık Kültür Sanat Araştırma Dergisi* (555. Yılında Fetih Özel Sayısı), 2008, sy. 11, s. 8-17.
- Ak, Mahmut ve Fahameddin Başar, *İstanbul'un Fetih Günlüğü*, 550. Yıl Fetih Hatırası, İstanbul: Tarih ve Tabiat Vakfı (TATAV) Yayınları, 2003, VIII+159 s., 2. bs. İstanbul: Çamlıca Basım ve Yayın, 2010, 168 s. +14 resim+1 harita.
- Akdağ, Mustafa, "İstanbul Fethinin Türkiye Tarihinde Önemi", *Türk Dili*, 1953, c. 2, sy. 20, s. 486-490.
- Algül, Hüseyin, *Büyük Fetih ve Sonrası*, İzmir: Nil A.Ş., 1989.
- (Anonim) *Feth-i Kostantiniyye ve Mahmud Paşa-yı Velî ve Tiryâki Hasan Paşa Cihadı*, Manisa İl Halk Kütüphanesi, TY. 5070.
- (Anonim) *Tevârih-i Şehr-i Kostantiniyye*, İstanbul Belediye Kütüphanesi, TY. No. 39.
- Âşıkpaşazâde, *Tevârih-i Âl-i Osmân*, Âli Bey (nşr.), İstanbul: 1332.
- Âşıkpaşaoğlu Ahmed Âşıkı, *Tevârih-i Âl-i Osmân*, Çiftçioglu N. Atsız (yay.), *Osmanlı Tarihleri I* (İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1949) içinde, s. 77-319 (İstanbul'un Fethi: s. 191-194).
- Ateş, Ahmed, "İstanbul'un Fethine Dair Sultan Mehmed Tarafından Gönderilen Mektuplar ve Bunlara Gelen Cevaplar", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 1953, c. IV, sy. 7, s. 11-50.
- Ateş, Ahmed, "Fetihten Az Sonra Bir İstanbul Tasviri", *Fatih ve İstanbul*, 1953, c. I, sy. 1, s. 17-18.
- Aydın, Erdoğan, *Fatih ve Fetih- Mitler ve Gerçekler*, 5. bs., İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, 2001.
- Ayhan, Aydın, "İslam Ordularının İstanbul'u Fetih Teşebbüsleri ve Feth-i Mübin", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 1992, sy. 78, s. 109-140.
- Ayız İbn Harram er-Ruki, "İstanbul Şehrinin Osmanlılar Tarafından Fethi'nin Doğu Arap-İslam Dünyası Üzerindeki Etkisi -Tarihsel ve Analitik Bir İnceleme-", *İkinci Uluslararası İstanbul'un Fethi Konferansı, 30-31 Mayıs, 1 Haziran 1997, Bildiriler*, İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1997, s. 257-283.
- Ayvazoğlu, Beşir, "Beş Yüzüncü Yıl Hikâyesi", *Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi* (Beşyüz Ellinci Yıl Özel Sayısı), 2003, sy. 355, s. 29-34.
- Ayverdi, Ekrem Hakkı, "Rumeli-Hisarı ve İstanbul'da İlk Osmanlı Kitabesi", *Fâtih ve İstanbul*, 1953, c. I, sy. 1, s. 63-68.

- Ayverdi, Ekrem Hakki, "Fatih", *Türkler*, Hasan Celal Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca (ed.), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, c. 9, s. 338-354.
- Ayverdi, Sâmîha, *Edebî ve Mânevî Dünyası İçinde Fâtih*, İstanbul: İstanbul Fethi Derneği Neşriyatı, 1953, 1963; 6. bs. İstanbul: Kubbealtı Yayınları, 2005.
- Babinger, Franz, *Mahomet II, Le Conquerant et son temps, 1432-1481*, H.E. Del Medico (traduction), Paris: 1954; *Mehmed the Conqueror and His Time*, R. Manheim (çev.), W. C. Hickman (yay.), Princeton: 1978; Türkçe tercüme: *Fatih Sultan Mehmed ve Zamani*, D. Körpe (çev.), İstanbul: Oğlak Yayınları, 2002; 2. bs. İstanbul, 2003.
- Baltacı, Cahid, "İstanbul Fethinin İslâm Kültür ve Medeniyetine Katkıları", *İkinci Uluslararası İstanbul'un Fethi Konferansı, 30-31 Mayıs, 1 Haziran 1997, Bildiriler*, İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1997, s. 218-224.
- Barbaro, Nicolò, *Konstantiniyye Muhâsarası Ruznâmesi 1453*, trc. Şemsettin Talip Diler, İstanbul: İstanbul Fethi Derneği (İstanbul Enstitüsü) Yayınları, 1953; 2. bs. 1976; Nicolò Barbaro, *Diary of the Siege of Constantinople 1453*, çev. J. R. Jones, New York: 1969; Nicolò Barbaro, *1453 Konstantinopl / Kuşatma Güncesi*, trc. Yurdakul Fincancıoğlu, İstanbul: Bûke Yayınları, 2001; Nicolò Barbaro, *Konstantiniye'den İstanbul'a*, çev. Muharrem Tan, İstanbul: Moralite Yayınları, 2007.
- Basso, Enrico, "İstanbul'un Fethini Müteakip İstanbul'daki Hristiyan Casusların Raporları", *Osmanlı*, c. 1: *Siyaset*, Güler Eren (ed.), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 1999, s. 147-252.
- Başar, Fahameddin, "Osmanlıların Fetihten Önce Gerçekleştirmiş Oldukları İstanbul Kuşatmaları", *İstanbul Üniversitesi 550. Yıl Uluslararası Bizans ve Osmanlı Sempozyumu (XV. Yüzyıl) 30-31 Mayıs 2003 / 550th Anniversary of the Istanbul University International Byzantine and Ottoman Symposium (XVth Century) 30-31 May 2003*, Sümer Atasoy (ed.), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2004, s. 113-127.
- Başar, Fahameddin, "Fatih Dönemi Öncesinde Osmanlı-Bizans Münasebetleri / The Ottoman Byzantium Relations Before Fatih Era", *Fatih ve Dönemi / Mehmed II and his Period*, İstanbul'un Fethinin 550. Yılı Armağanı, Necat Birinci (ed.), İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yayınları, 2004, s. 1-21, 501-505.
- Başar, Fahameddin, "İstanbul Kuşatmaları ve Bu Kuşatmalarda Eyüp Cephesinin Rolü", *Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla IX. Eyüpsultan Sempozyumu (13-15 Mayıs 2005), Tebliğler*, İstanbul: Eyüp Belediyesi Kültür Yayınları, 2005, s. 30-39.
- Başar, Fahameddin, "Osmanlıların İlk İstanbul Kuşatmaları", *2005-2006 Fatih Sempozyumları I-II, Tebliğler*, İstanbul: Fatih Belediye Başkanlığı Yayını, 2007, s. 136-147.

- Başar, Fahameddin, "İstanbul'un Fethinin Türk ve Dünya Tarihindeki Yeri", *Kültür: Üç Aylık Kültür Sanat ve Araştırma Dergisi* (555. Yılında Fetih Özel Sayısı), İstanbul, 2008, sy. 11, s. 18-25.
- Başar, Fahameddin ve Mahmut AK, "Fatih Sultan Mehmed Dönemi Kronolojisi / Chronology of Sultan Mehmed Period", *Fatih ve Dönemi / Mehmed II and his Period*, İstanbul'un Fethinin 550. Yılı Armağanı, Necat Birinci (ed.), İstanbul: Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Yayınları, 2004, s. 481-499; 665-681.
- Baştav, Şerif, "Fatih İstanbul'u Kimlerden Aldı?", *Türk Kültürü*, Ankara, 1965, sy. 32, s. 501-507.
- Baştav, Şerif, *Bizans İmparatorluğu Tarihi, Son Devir (1261-1461) Osmanlı Türk-Bizans Münasebetleri*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1989.
- Baştav, Şerif, "XIV. Asırda Yazılmış Grekçe Anonim Osmanlı Tarihine Göre İstanbul'un Muhasara ve Zabtı", *Belleten*, 1954, sy. 69, s. 51-82.
- Baştav, Şerif, "Fatih İstanbul'u Kimlerden Aldı?", *Türk Kültürü*, 1965, sy. 32, s. 501-507.
- Bayır, Önder, "Çağ Açan Fetih İçin Yapılan Hazırlıklar", *Türkler*, Hasan Celal Güzel-Kemal Çiçek-Salim Koca (ed.), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, c. 9, s. 322-337.
- Baysun, Cavid, "İstanbul. Şehrin Tarihi", *İslâm Ansiklopedisi*, V/2 (1967), s. 1142-1173.
- Belen, Hakem, *Fâtih ve İstanbul'un Fethi*, İstanbul: Milli Eğitim Vekâleti Yayını, Yenilik Basımevi, 1953.
- Berki, Ali Himmet, *Büyük Türk Hükümdarı İstanbul Fatih Sultan Mehmed ve Adâlet Hayatı*, (İstanbul'un beş yüzüncü fetih yıldönümü münasebetiyle), İstanbul: Kutulmuş Basımevi (Üniversite Kitabevi), 1953.
- Berki, Ali, *el-Âhil el-Osmânî ebu el-feth el-Sultan Muhammed el-Sani, Fâtih el-Kostantiniyye ve hayat el-adliyye*, Arapçaya çev. Mehmet İhsan bin Abdülaziz, Kahire: Matbaat el-Saade, 1953.
- Berki, Ali Himmet, *Fâtih Sultan Mehmet Han*, Ankara: Nur Yayınları, ty. 550. Yılında Fetih ve İstanbul / *The Conquest and Istanbul in 550th Anniversary, İstanbul, 14-15 Haziran 2003, Bildiriler*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2007.
- 500'üncü Fetih Yılı Şenlikleri Albümü*, kapak resmi: Münif Fehim (Özarman), fotoğraflar: Müeddep Ermen, İstanbul: Hadise Yayınevi Neşriyatı, 1953.
- Bıyıklıoğlu, Tevfik, "İstanbul'un İki Fatih: II. Mehmed ve Atatürk", *TTK Belleten*, 1953, sy. 65, s. 83-100.
- Bihîştî, *Tevârih-i Âl-i Osmân*, İSAM Kütüphanesi, nr. 5196, vr. 150b-160b.
- Bilmen, Ömer Nasuhi, *Sure-i Feth'in Türkçe tefsiri ve İ'tilâyi İslâm ve İstanbul'un Tarihçesi (ve Fethi)*, İstanbul: Burhaneddin Erenler Matbaası, 1953; Yeni

- basımı: *İstanbul'un Tarihçesi ve Sûre-i Fetih Tefsiri*, 550. Yıl Hatırası, İstanbul: Gelenek Yayıncılık, 2003; *İstanbul ve Fâtih*, H. Ahmet Özdemir (sadeleştirme ve notlar), İstanbul: Semerkand Basım Yayın, 2007.
- Binark, İsmet, "İstanbul'un Muhasarası ve Kutlu Fetih", *Türk Kültürü*, 1969, sy. 82, s. 722-726.
- Binark, İsmet ve Nejat Sefercioğlu, *İstanbul, Fâtih, Fetih ve Fâtih Devri Hakkında Yazılmış Kitaplar Bibliyografyası (Bir Deneme)*, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 1977, 119 s.
- Bir Yeniçerinin Hatıratı*, 550. Yıl Fetih Hatırası, çev. Kemal Beydilli, İstanbul: Tarih ve Tabiat Vakfı (TATAV) Yayınları, 2003.
- 1.Uluslararası İstanbul'un Fethi Konferansı, 24-25 Mayıs 1996, Bildiriler*, İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1997.
- Bolay, Süleyman Hayri, "Bizanslı Alimlerin İstanbul'dan Kaçma ve Rönesansı Başlatma Meselesi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1986, c. XXVIII, s. 135-142.
- Cemaleddin, Muhammed Said, "Farsça Kaynaklarda İstanbul'un Fethi", *İkinci Uluslararası İstanbul'un Fethi Konferansı, 30-31 Mayıs, 1 Haziran 1997, Bildiriler*, İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1997, s. 145-150.
- Charanis, F., "Bizans İmparatorluğunun Çöküşündeki Ekonomik Faktörler", çev. Melek Delilbaşı, *TTK Belleten*, 1984, c. XLVII, sy. 191-192, s. 523-535.
- Clot Andre, *Fatih Sultan Mehmet 1432-1481*, çev. Necla Işık, İstanbul: 1991.
- Crowley, Roger, *Son Büyük Kuşatma 1453*, çev. Cihat Taşçıoğlu, İstanbul: A.P.R.I.L Yayıncılık, 3. bs., 2007.
- Cunbur, Müjgân, "İstanbul'un 500. Fetih Yıldönümü Münasebetiyle Tertiplenen Sergilerle, Yapılan Kültür, San'at ve Neşriyat Hareketlerine Dair", *Vakıflar Dergisi*, 1958, c. IV, s. 265-281.
- Çakan, İsmail Lütfi, "Fetih Hadisi", *Hadislerle Gerçekler*, İstanbul: 1993, c. II, s. 251-255.
- Çamlıbel, Hasan Cemil, *İstanbul'un Fethi*, İstanbul: Varoğlu Yayınevi, 1947.
- Çavdaroğlu, Mehmet Şerif, *Fatih Sultan Mehmed Hanı Sâni ve İstanbul'un Fethi*, İstanbul: Hilmi Kitabevi (Çığır açan tarih kitapları serisi no: 5), 1953, 111 s.
- Çetin, Nurullah, "İstanbul'un Fethini Güncelin Işığında Yeniden Okumak", *Elif: Edebiyat Kültür ve Sanat Dergisi*, 2008, sy. 3, s. 16-21.
- Çetinoğlu, Bülent, "Fatih Sultan Mehmet'in Otağ Yeri ve Hünkâr Çeşmesi", *İlgi*, 1988, sy. 52, s. 18-20.
- Dabağyan, Levon Panos, *Fatih ve Fetih Olayı*, İstanbul, 1976.
- Dabağyan, Levon Panos, *Paylaşılamayan Belde (Konstantiniyye)*, 550. Yıl Hatırası, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2003, s. 145-230.

- Dağlarca, Fazıl Hüsni, *İstanbul Fetih Destanı*, İstanbul: Marmara Matbaası, Varlık Yayınları, 1953.
- Dağtekin, Hüseyin, "İstanbul'un Fethinde Kullanılan Yürür Kuleler", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 1951, c. IX, sy. 1-2, s. 153-163.
- Dağtekin, Hüseyin, "Rumeli-Hisarının Askerî Ehemmiyeti", *Fatih ve İstanbul*, 1953, c. I, sy. 1, s. 117-137.
- Danişman, A. Zuhuri, *Fatih Sultan Mehmed*, İstanbul, 1945.
- Danişmend, İsmail Hâmi, *İstanbul Fethinin Medeni Kıymeti*, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti (İstanbul Enstitüsü) Yayınları, 1953.
- Danişmend, İsmail Hâmi, *Fatih'in Hayatı ve Fetih Takvimi I-II*, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti (İstanbul Enstitüsü) Yayınları, 1953-1955.
- Danişmend, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, I, İstanbul, 1971.
- Daş, Mustafa, *Bizans'ın Düşüşü*, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2006.
- Decel, Aurel, "Genadiyos İ'tikadnâmesinin Metni", *Fâtih ve İstanbul*, 1953-1954, c. I, sy. 6, s. 203-210.
- Deliorman, Altan, "Fethin 500. Yıldönümü Nasıl Kutlanmadı?", *Türk Edebiyatı. Aylık Fikir ve Sanat Dergisi* (Beşyüz Ellinci Yıl Özel Sayısı), 2003, sy. 355, s. 24-28.
- Demirkent, Işın, "Bizans'ın Son Günleri", *Popüler Tarih*, 2003, sy. 33, s. 26-31.
- Demirkent, Işın, "Fetih Öncesinde Bizans'ın Siyasî Durumu", *I. Uluslararası İstanbul'un Fethi Konferansı (24-25 Mayıs 1996)*, *Bildiriler*, İstanbul: 1997, s. 32-40.
- Demirkent, Işın, "İstanbul. Tarih: Kuruluşundan Fethine Kadar", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2001, c. 23, s. 205-212.
- Dikici, Radi, *Şu Bizim Bizans (Byzantium 330-1453)*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2007.
- Dilipak, Abdurrahman, "Fethin Manevi Boyutu", *İkinci Uluslararası İstanbul'un Fethi Konferansı, 30-31 Mayıs, 1 Haziran 1997*, *Bildiriler*, İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1997, s. 36-44.
- Dirimtekin, Feridun, *İstanbul'un Fethi*, İstanbul: T.C. İstanbul Belediyesi İstanbul'un Fethinin 500. Yıldönümü Kutlulama Yayınları, Belediye Matbaası, 1949.
- Dirimtekin, Feridun, *Ecnebi Seyyahlara Nazaran Fetihden Sonraki İstanbul*, İstanbul: İstanbul Fethi Derneği Neşriyatı, 1953, 40 s.
- Dirimtekin, Feridun, *Fetihden Önce Marmara Surları*, Ankara: İstanbul Fethi Derneği (İstanbul Enstitüsü) Yayınları, 1953, 76 s.
- Dirimtekin, Feridun, *Fetihden Önce Haliç Surları*, İstanbul: İstanbul Fethi Derneği (İstanbul Enstitüsü) Yayınları, 1956, XVI+102 s.

- Dirimtekin, Feridun, "Fetihten Evvel İstanbul", *Fethin 511. Yıldönümü Konferansları*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1964, s. 36-41.
- Dirimtekin, Feridun, "İstanbul'un Fethi", *Fethin 511. Yıldönümü Konferansları*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1964, s. 50-59.
- Dirimtekin, Feridun, *İstanbul'un Fethi*, İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, 1976; Yeni yayımı: *İstanbul'un Fethi*, 550. Yıl Hatırası, İstanbul: Gelenek Yayıncılık, 2003, 324 s.
- Ducas, *Bizans Tarihi*, VI, trc. Mirmiroğlu, İstanbul: İstanbul Fethi Derneği (İstanbul Enstitüsü) Yayınları, 1956.
- Dursun Bey, *Fatih'in Tarihi (Tarih-i Ebül-Feth)*, Ahmet Tezbaşar (yay. haz.), İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser, Tercüman Gazetesi, t.y. (1973).
- Emecen, Feridun M., "Fatih'in Savaş Makineleri: Yürüyen Kuleler", *Tarih ve Medeniyet*, 1994, sy. 3, s. 24-25.
- Emecen, Feridun M., "İstanbul'un Fethine Giden Yol (1452-1453)", *Toplumsal Tarih*, 1995, sy. 17, s. 22-29.
- Emecen, Feridun M., "İstanbul: İstanbul'un Fethi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2001, c. 13, s. 212-220.
- Emecen, Feridun M., "İstanbul'un Fethi", *Türkler*, Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca (ed.), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, c. 9, s. 312-321.
- Emecen, Feridun M., "İstanbul Kuşatması ve Fethi ile İlgili Bazı Meseleler", *Uluslararası Bizans ve Osmanlı Sempozyumu (XV. Yüzyıl), 30-31 Mayıs 2003, Bildiriler*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2003, s. 19-39.
- Emecen, Feridun M., "Lanetli Şehir Düştü İstanbul'un Fethi ve Kıyamet Senaryoları", *Osmanlı Araştırmaları*, 2003, c. XXII, s. 191-205.
- Emecen, Feridun M., *İstanbul'un Fethi Olayı ve Meseleleri*, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2003, 108 s.
- Emecen, Feridun M., *İstanbul'un Fethi*, İstanbul'un Fethinin 550. Yılı Armağanı, İstanbul: Beyoğlu Belediyesi Yayınları, 2003.
- Emecen, Feridun M., "İstanbul'un Fethi Olayı ve Bazı Meseleleri", *İstanbul Üniversitesi 550. Yıl Uluslararası Bizans ve Osmanlı Sempozyumu (XV. Yüzyıl) 30-31 Mayıs 2003 / 550th Anniversary of the Istanbul University International Byzantine and Ottoman Symposium (XVth Century) 30-31 May 2003*, Sümer Atasoy (ed.), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2004, s. 19-40.
- Enverî, *Düstûrnâme-i Enverî*, M. Halil (nşr.), İstanbul, 1928.
- Erksan, Sadi, *İstanbul'un Fethi*, İstanbul, 1953.
- Erksan, Sadi, *Fetihten Evvelki İstanbul ve Fatih'e Ait Menkıbeler*, İstanbul: Şaka Matbaası, 1953.

- Ertan, Veli, *İstanbul'un Fethi ve Fâtiğ Sultan Mehmed'in Şahsiyeti*, Konya: Yeni Kitap Basımevi, 1970.
- Ertaylan, İsmail Hikmet, *Fâtiğ ve Fütühâtı*, c. I, *Bizans ve Karadeniz*, İstanbul'un fethinin beş yüzüncü yıldönümü münasebetiyle yapılan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayınlarından, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1953; c. II, *Adalar Denizi ve Akdeniz Fütuhâtı*, Ankara: Mars Matbaası, 1966.
- Evliyaoğlu, Gökhan, *Kostantiniyye Kızılması, İstanbul'un Fethine Destan*, İstanbul, 1953.
- Eyice, Semavi, "İstanbul'un Surları-Ortaçağın En Güçlü Savunma Hattı", *Popüler Tarih*, 2003, sy. 33, s. 50-55.
- Fatih Devri Kaynaklarından Düstürnâme-i Enverî-Osmanlı Tarihi Kısmı (1299-1466)*, Necdet Öztürk (yay.), İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2003.
- Fatih Sultan Mehmed ve İstanbul'un Fethi*, İstanbul: Maarif Vekâleti Neşriyatı, 1953.
- Fatih Sultan Mehmed'e Nasihatler*, Abdullah Uçman (haz.), İstanbul, 1976.
- Fatih Sultan Memed Han-ı Sani ve İstanbul'un Fethi*, M. Şerif Çavdaroğlu (nşr.), İstanbul, 1953.
- Fatih ve Fetih Albümü*, 550. Yıl Fetih Hatırası, Erhan Afyoncu (yayın danışmanı), İstanbul: Tarih ve Tabiat Vakfı (TATAV) Yayınları, İstanbul, 2003.
- Fâtiğ ve İstanbul: İstanbul Fethi Derneği Tarafından Yayınlanan İki Aylık Dergi*, 1953, c. I, sy. 1.
- Fatih ve İstanbul'un Fethi*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1963.
- Fatih Fatih İstanbul*, İstanbul: Milli Türk Talebe Birliği Neşriyatı, 1974.
- Fethin 511. Yıldönümü Konferansları*, Şehabettin Tekindağ (der.), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, Baha Matbaası, 1964; Fransızca basımı: *Les Discours Prononcés a l'occasion de la 511. Eme anniversaire de la conquete d'Istanbul*, İstanbul: Fen Fakültesi Döner Sermaye Basımevi, 1967; İngilizce basımı: *Lecture Delivered on the 511th anniversary of the conquest of Istanbul*, trc. İter Turan, İstanbul: Fen Fakültesi Döner Sermaye Basımevi, 1967.
- Fethi, Fâtiğ ve İstanbul*, Fethin 521. yıldönümü münasebetiyle, İstanbul: Fatih Gençlik Vakfı Matbaa İşletmesi, 1974.
- Fetihten Önce Fetihten Sonra*, (Makaleler: Ahmet Ateş-N. Iorga-Paul Wittek-Hüseyin Dağtekin- Franz Babinger-Stefan Yerasimos), 550. Yıl Hatırası, İstanbul: Gelenek Yayıncılık, 2003.
- Gabriel, Albert, "Rumeli Hisarı", çev. Fehmi Karatay, *İstanbul Enstitüsü Mecmuası*, 1959, c. V, s. 101-131.
- Gazimihal, Mahmut R., "İstanbul Muhasaralarında Mihaloğulları", *Vakıflar Dergisi*, 1958, sy. IV, s. 125-138.

- Genç, Mehmet, "Fethin İktisadi Sonuçları", *İkinci Uluslararası İstanbul'un Fethi Konferansı, 30-31 Mayıs, 1 Haziran 1997, Bildiriler*, İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1997, s. 199-203.
- Genç, Mehmet, "Neden Fetih?", *Birinci Uluslararası İstanbul'un Fethi Konferansı, 24-25 Mayıs 1996, Bildiriler*, İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1997, s. 96-98.
- Gökbilgin, Tayyib, "İstanbul'un Fethi ve Fatih", *Vatan*, 29.05.1958.
- Gökbilgin, Tayyib, "İstanbul Fethinin Bugün Taşındığı Anlam ve Önemi", *Türk Yurdu*, 1965, c. IV, sy. 6, s. 17-20.
- Gökbilgin, Tayyib, "İstanbul (İstanbul'un Fethi)", *İslâm Ansiklopedisi*, 1967, c. V, sy. 2, s. 1185-1189.
- Gökçe, Hüseyin, *Surları Aşan Müjde Fatih*, İstanbul: Nesil Yayınları, 2010.
- Gökman, Muzaffer, *Fatih İstanbul Kapılarında-Yabancı Gözü ile İstanbul'un Fethi*, İstanbul: Latin Matbaacılık, 1976.
- Göllner, Carl, "İstanbul'un Düşüşünden Sonra Haçlı Seferi Plânları", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, çev. Doğan Gün, 2003, sy. 35, s. 251-257.
- Göyünç, Nejat, "İstanbul Fethinin Orta-Doğu Ticaretine Tesirleri", *İkinci Uluslararası İstanbul'un Fethi Konferansı, 30-31 Mayıs, 1 Haziran 1997, Bildiriler*, İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1997, s. 213-217.
- Gözgücü, Sabri, *Fatih Sultan Mehmet*, İstanbul: Ülkü Basımevi, 1953.
- Güçüyener, Muallim Fuat, *Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u Nasıl Aldı?*, 500. Yıl Hatırası, İstanbul: Ahmet Sait Matbaası Güçüyener Yayınevi, 1953.
- Güçüyener, Muallim Fuad, *Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u Nasıl Aldı?*, 500. Yıl Hatırası, 1453-1953, İstanbul: Güçüyener Matbaası, 1953.
- Güçüyener, Muallim (Şükrü) Fuad, *Yüce Fatih İstanbul'un Nasıl Aldı? Ve Bütün Devri*, İstanbul: Güçüyener Yayınevi, 1953.
- Güçer, Lütfi, "İstanbul Fethinin İktisadî ve Siyasî Sebepleri", *Fethin 511. Yıldönümü Konferansları*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını, 1964, s. 66-77.
- Gül, Fatih, *Fatih Sultan Mehmed ve İstanbul'un Fethi*, İstanbul: Sarı Papatya Yayınları, 2008.
- Gürlek, Dursun, "Prof. Dr. Semavi Eyice ile Fetih Sohbeti: Kayser'in Sarayı'nda Örumcek Perdecilik Yapıyordu", *Türk Edebiyatı, Aylık Fikir ve Sanat Dergisi* (Beşyüz Ellinci Yıl Özel Sayısı), 2003, sy. 355, s. 36-40.
- Gürkan, Kâzım İsmail, "Fetih ve İstanbul", *Fethin 511. Yıldönümü Konferansları*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını, 1964, s. 7-15.
- Gürkan, Kâzım İsmail, "İstanbul'un Fethi", *Fethin 511. Yıldönümü Konferansları*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını, 1964, s. 86-91.
- Halkokondyles, Laonikos, *Historiarum Demonstrationes*, c. I-II, J. Darko (ed.), Budapest: 1922-1927.

- Hammer-Kostantius, J., A. Gabriel, *Fatih Sultan Mehmet-İstanbul'un Alınışı-Eski Hali ve Türkler İstanbul'a Neler Getirdiler*, Şevket Rado (haz.), İstanbul: Rado Yayınları, 1981, 183 s.
- Hatemi, Hüseyin, "Fethin Anlamı", *Birinci Uluslararası İstanbul'un Fethi Konferansı, 24-25 Mayıs 1996, Bildiriler*, İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1997, s. 21-23.
- Hccetullah Cudeki, "İstanbul'un Fethi ve İran", *İkinci Uluslararası İstanbul'un Fethi Konferansı, 30-31 Mayıs, 1 Haziran 1997, Bildiriler*, İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1997, s. 284-290.
- Iorga, N., "İstanbul'un Zaptı Hakkında İhmal Edilmiş Bir Kaynak", çev. F. Işıközlü ve A. S. Erzi, *TTK Belleten*, 1949, c. XIII, sy. 49, s. 107-147.
- Irmak, Sadi, "Fetih ve Dünya", *Fethin 511. Yıldönümü Konferansları*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını, 1964, s. 84-85.
- İbn Kemal (Ahmed Şemseddin Kemalpaşazade), *Tevârih-i Âl-i Osmân, VII. Defter (Tenkidli Transkripsiyon)*, Şerafettin Turan (haz.), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1957.
- 2005-2006 *Fatih Sempozyumları I-II, Tebliğler*, İstanbul: Fatih Belediye Başkanlığı Kültür Yayınları, 2007.
2. *Uluslararası İstanbul'un Fethi Konferansı, 30-31 Mayıs, 1 Haziran 1997, Bildiriler*, İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1997.
- İlgürel, Mücteba, "İstanbul'un Fethinde Osmanlı Topçuluğu", *Tarih ve Medeniyet*, 1994, sy. 3, s. 20-23.
- İmamzâde Esad, *Feth-i Kostantuniyye*, İstanbul: Muhip Matbaası, 1285.
- İnalçık, Halil, "Bursa Şeriye Sicillerinde Fatih Sultan Mehmed'in Fermanları", *Belleten*, 1947, sy. 44, s. 693-709.
- İnalçık, Halil, "İstanbul'un Fethinin Yakın Sebepleri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 1953, c. XI, sy. 2-4, s. 348-350.
- İnalçık, Halil, *Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar*, I, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1954; 2. bs. 1987.
- İnalçık, Halil, "Mehmed the Conqueror (1432-1481) and His time", *Speculum*, 1960, c. XXXV, s. 408-427; Türkçe tercüme: "Fatih Sultan (432-1481) Mehmed ve Zamani", Franz Babinger, *Fatih Sultan Mehmed ve Zamani*, İstanbul: Oğlak Bilimsel Yayınlar, 2002, s. 433-451.
- İnalçık, Halil, "Fatih Sultan Mehmed, İstanbul'un Fethi ve İmparatorluk" (İstanbul'un fethinin 511. yıldönümü münasebetiyle), *Türk Kültürü*, 1964, sy. 20, s. 64-71.
- İnalçık, Halil, "Osmanlı Devleti'nin Yükselişi, Fatih Sultan Mehmed", *İslâm Tarihi Kültür ve Medeniyeti*, c. I, çev. Hulusi Yavuz, İstanbul, 1988, s. 301-314.
- İnalçık, Halil, "Fatih Sultan Mehmed Tarafından İstanbul'un Yeniden İnşası", çev. Fahri Unan, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1988, sy. 3, s. 215-225.

- İnalcık, Halil, "İstanbul: An Islamic City", *Journal of Islamic Studies*, I (1990), s. 1-23; Türkçe tercüme: "İstanbul: Bir İslâm Şehri", *Dergâh*, 1994, sy. 24, s. 1, 14-15 ve sy. 25, s. 16-17; İnalcık, Halil, "İstanbul: Bir İslâm Şehri", *İstanbul Armağanı*, 1, *Fetih ve Fatih*, Mustafa Armağan (yay. haz.), İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1995, s. 71-90.
- İnalcık, Halil, "Fatih, Fetih ve İstanbul'un Yeniden İnşası", *Dünya Kenti İstanbul / Istanbul World City*, İstanbul: 1996, s. 22-37.
- İnalcık, Halil, "İşgal mi? Fetih mi?", *Milliyet*, 28.06.2000, s. 24 ve 29.06.2000, s. 20.
- İnalcık Halil, "Mehmed II", *İslâm Ansiklopedisi*, c. VII, s. 506-535.
- İnalcık, Halil, "İstanbul (Türk Devri)", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 23, s. 220-239.
- İnalcık, Halil, "Mehmed II", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 28, s. 395-407.
- İnalcık, Halil, "İstanbul Kuşatmasında Üç Kritik Gün ve Fetih", *NTV Tarih* eki, 2010, sy. 17.
- İnan, Kenan, "Fatih Sultan Mehmed, İstanbul'un Fethi ve Etkileri", *Türkler*, Hasan Celal Güzel- Kemal Çiçek-Salim Koca (ed.), Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002, c. 9, s. 279-311.
- İslamoğlu, Mustafa, "İslâm'a Göre Fetih", *İkinci Uluslararası İstanbul'un Fethi Konferansı, 30-31 Mayıs, 1 Haziran 1997, Bildiriler*, İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1997, s. 21-27.
- İstanbul Armağanı*, 1, *Fetih ve Fatih*, Mustafa Armağan (yay. haz.), İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1995.
- İstanbul Enstitüsü Dergisi* (Müdür: Ahmed Ateş), c. I, İstanbul, 1955, c. III, İstanbul 1957; c. IV, (Müdür: Nihad Sami Banarlı), İstanbul, 1958.
- İstanbul Fethinin İnsani ve Medeni Kıymeti*, İstanbul: İstanbul Fethi Derneği Neşriyatı, Halk Basımevi, 1953.
- İstanbul Üniversitesi 550. Yıl Uluslararası Bizans ve Osmanlı Sempozyumu (XV. Yüzyıl), 30-31 Mayıs 2003 / 550th Anniversary of the İstanbul University International Byzantine and Otoman Symposium (XVth Century), 30-31 May 2003*, Sümer Atasoy (ed.), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü Yayını, 2004.
- İstanbul: Şehir ve Medeniyet*, Şevket Kâmil Akar (haz.), İstanbul: Klasik Yayınları, 2004 (İstanbul'un fethinin 555. yılı dolayısıyla Bilim ve Sanat Vakfı'nın 6-8 Haziran 2003 tarihleri arasında gerçekleştirdiği "1453'ten 2053'e İstanbul: Şehir ve Medeniyet" sempozyumunda sunulan bildiriler kitabı).
- İstanbul'un Fethi*, Sadi Erksan (yay.), İstanbul: Şaka Matbaası, 1953.
- İstanbul'un Fethi*, Fikret Arıt (der.), İstanbul: Yalçın Ofset, 1976.
- İstanbul'un Fethi, Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi*, c. 3 (3. Kısım) eki, Ankara, 1979.
- İstanbul'un Fethi*, Orhan Dündar ve Erhan Dündar (yazan ve çizen), Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2002.

- İstanbul'un Fethinin 550. Yılı Anı Kitabı*, Esin Kahya ve Ayten Aydın (ed.), Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 2004.
- İstanbul'un Fethinin Bizanslı Son Tanığı Yorgios Sfrancis'in Anıları -Chronicon Minus-*, çev. ve notlandıran: Levent Kayapınar, İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2009.
- Kafescioğlu, Çiğdem, *Constantinopolis/İstanbul: Cultural Encounter, Imperial Vision, and the Construction of the Ottoman Capital*, Philadelphia: Pennsylvania State University Press, 2009.
- Kafesoğlu, İbrahim, "İstanbul: Şehrin Muhasaraları", *İslâm Ansiklopedisi*, 1967, c. V, sy. 2, s. 1173-1180.
- Kaya, Önder, "Konstantin'in Şehirden Fatih'in Payitahtına", *Gezgin: Aylık Gezi Kültürü Dergisi*, Mayıs, 2008, sy. 16, s. 62-69.
- Kazankaya, Hasan, *Fatih Sultan Mehmed-İstanbul'un Fethi ve Fethin Karanlık Noktaları*, c. I-II, İstanbul, 1990; 3 bs. İstanbul, 1993.
- Kıvâmî, *Fetihnâme-i Sultan Mehmet*, Franz Babinger (haz.), İstanbul: Maarif Basımevi, 1955; Yeni basımı: Kıvâmî, *Fetihnâme*, Ceyhun Vedat Uygur (yay. haz.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2007.
- Kıvılcımlı, Hikmet, *Fatih ve Medeniyet-Bir Tarih Tezinin Işığı Altında İstanbul'un Fethi*, İstanbul: Tecelli Matbaası, 1953; 2. bs. İstanbul: Murat Mat. Koll. Şti., 1980.
- Koçu, Reşat Ekrem, *İstanbul Cenginde Fatih Sultan Mehmed'in On Fedaisi*, İstanbul: Tan Matbaası, Çocuk Kitapları, 1953.
- Koçu, Reşat Ekrem, *Türk İstanbul*, İstanbul: Cumhuriyet Matbaası, 1953.
- Koçu, Reşat Ekrem, *Fatih Sultan Mehmed, 1450-1481*, İstanbul: Güven Basımevi, 1953; *Fatih Sultan Mehmed*, İstanbul: Kervan Yayınları, 1973.
- Koloğlu, Orhan, "1953'ten 2003'e 50 Yıl Boyunca Fatih ve Fetih", *Tarih ve Toplum: Aylık Ansiklopedik Dergi*, 2003, sy. 233, s. 10-19.
- Konrapa, M. Zekâi, "Fatih İstanbul'a Nasıl Girdi ve İstanbul Fethinin Tarihteki Değeri Ne Oldu?", *Tedrisat Mecmuası*, 1953, sy. 9, s. 378-390.
- Kritovulos, *History of Mehmed the Conqueror*, çev. Charles T. Riggs, Princeton, 1954; *Târih-i Sultan Mehmed Hân-ı Sâni*, trc. Karolidi, *TOEM* ilavesi, İstanbul, 1328; Sadeleştirilmiş basım: Kritovulos, *Târih-i Sultan Mehmed Hân-ı Sâni (İstanbul'un Fethi)*, çev. Karolidi, Muzaffer Gökman (sadeleştirerek Türk harflerine çeviren ve notlayan), İstanbul: Akşam Kitap Kulübü, Bahar Matbaası, 1967; *İstanbul'un Fethi*, çev. Muzaffer Gökman, İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları, 1999, 251 s.; *İstanbul'un Fethi*, çev. Karolidi, İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2005, 240 s.
- Kuran, Ercüment, "İstanbul'un Fethinin Dünya Tarihindeki Yeri", *İkinci Uluslararası İstanbul'un Fethi Konferansı, 30-31 Mayıs, 1 Haziran 1997, Bildiriler*, İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1997, s. 161-166.

- Küçük, Yalçın, *21 Yaşında Bir Çocuk: Fatih*, 2. bs., İstanbul: Tekin Yayınları, 1990.
- Kütükoğlu, Bekir, "Fâtih, Fetih ve İstanbul", *Tarih Boyunca İstanbul Semineri. 29 Mayıs - 1 Haziran 1988, Bildiriler*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Tarih Araştırma Merkezi Yayınları, 1989, s. 1-10.
- Lewis, Bernard, "İstanbul'da Türkler", çev. H. D. Andreasyan, *Türkiyat Mecmuası*, 1953, c. X, s. 277-284.
- Lugal, Necati ve Adnan Erzi, "Fatih Sultan Mehmed'in Muhtelif Seferlerine ait Fetih-nameleri", *İstanbul Enstitüsü Dergisi*, c. II, 1956, s. 169-184.
- Maner, Razi, "Fethe ve Fatih'e Dair", *Hayat Tarih*, 1971, sy. 12, s. 28-34.
- Mangaltepe, İsmail, "İstanbul'un Osmanlılardan Önceki Türkler Tarafından Kuşatmaları", *2005-2006 Fatih Sempozyumları I-II Tebliğler*, İstanbul: Fatih Belediye Başkanlığı Kültür Yayınları, 2007, s. 98-107.
- Mansel, Philip, *Dünyanın Arzuladığı Şehir: Konstantinopolis 1453-1924*, çev. Şerif Erol, İstanbul: Sabah Yayınları, 1996.
- Mehmed Esad (İmam-Zâde), *Feth-i Kostantiniyye*, Hüsrev Paşa Kütüphanesi, no. 439.
- Mehmed Neşri, *Kitâb-ı Cihan-nümâ. Neşri Tarihi*, Faik R. Unat ve Mehmed A. Köymen (yay.), c. II, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2. bs., 1987.
- Mehmed Ziya, *İstanbul ve Boğaziçi*, c. I, İstanbul, 1336 (1928).
- Mercanlıgil, M. D. ve S. N. Özerdim, "Fethin 500. Yıldönümü Dolayısıyla Çıkan Eserler", *TTK Belleten*, 1953, sy. 67, s. 413-428.
- Merçil, Erdoğan, "Türkler ve İstanbul (Fethe Kadar)", *550. Yılında Fetih ve İstanbul / The Conquest and İstanbul in 550th Anniversary*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2007, s. 63-75.
- Minnetoğlu, İbrahim, *İstanbul Fethi*, İstanbul: Ülkü Basımevi, 1953.
- Mirmiroğlu, Vladimir, *Fatih Sultan Mehmet II. Devrine Ait Tarihî Vesikalar*, İstanbul: Sarıyer Halkevi Yayını, 1945.
- Mirmiroğlu, Vladimir, *Fatih'in Donanması ve Deniz Savaşları*, İstanbul: İstanbul Belediyesi İstanbul'un Fethinin 500. Yıldönümü Kutlulama Yayınları, Belediye Basımevi, 1946.
- Mosatti, Eugenettu, *Fatih'in Donanması ve Deniz Savaşları*, İstanbul, 1946.
- Necati Salim, *İstanbul'un Zabtı 1453*, İstanbul: Askerî Matbaa, 1932.
- Necipoglu, Nevra, "İstanbul'un Fethi Arifesinde Bizans Başkentine İçerden Bakış: Bizans ve Batı Kaynaklarına Göre Konstantinopolis (1439-1453)", *İstanbul Armağanı, I, Fetih ve Fatih*, İstanbul, 1995, s. 61-69.
- Nicol, Donald M., *Bizans'ın Son Yüzyılları (1261-1453)*, çev. Bilge Umar, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999.
- Okurer, Cahit, *Büyük Fetih*, İstanbul: Karadeniz Matbaası, 1953, 147 s.
- Ongunsu, A. Hamid, "Beşyüzüncü Fetih Yılı Münasebetiyle Bazı Düşünceler", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, 1952, sy. 7, s. 1-10.

- Orhon, Orhan Seyfi, *İstanbul'un Fethi (Şiir)*, Ankara: Güzel Sanatlar Matbaası, 1953, 4 s.
- Ortaylı, İlber, "İstanbul'un Fethi ve Üçüncü Roma Nazariyesi", *Birinci Uluslararası İstanbul'un Fethi Konferansı, 24-25 Mayıs 1996, Bildiriler*, İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1997, s. 185-192.
- Oruç b. Adil, *Tevârih-i Âl-i Osmân*, Franz Babinger (nşr.), *Tevârih-i Âl-i Osmân-Die Frühosmanischen Jahrbrücher des Urudsch*, Hannover: 1925; *Edirneli Oruç Beğ, Oruç Beğ Tarihi*, Atsız (yay.), İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser, ts.
- Önkal, Ahmet, "İslâm'ın Fetih Politikası Bağlamında İstanbul Fethinin Temelleri", *İkinci Uluslararası İstanbul'un Fethi Konferansı, 30-31 Mayıs, 1 Haziran 1997, Bildiriler*, İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1997, 28-35.
- Özcan, Abdülkadir, "Akşemseddin, Fatih ve Fetih", *Uluslararası Kuruluşunun 700. Yıldönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi, 7-9 Nisan 1999, Bildiriler*, Konya, 2000, s. 245-250.
- Özcan, Abdülkadir, "İstanbul'un Fethinin Doğu ve Batı Dünyalarındaki Yankıları", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1999, sy. 4, s. 99-104.
- Özcan, Abdülkadir, "İstanbul Fethinin Sonuçları ve Dünyadaki Yankıları", *Yeni İpek Yolu / Konya Ticaret Odası Dergisi (Osmanlı Devleti'nin 700. Kuruluş Yılı Özel Sayısı)*, c. II, 1999, s. 205-208.
- Özcan, Abdülkadir, "Akşemseddin, Fatih ve Fetih", *Uluslararası Kuruluşunun 700. Yıldönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi*, Konya, 2000, s. 245-250.
- Özmen, Ünsal, *Fetih Destanı*, Ankara: Güzel İstanbul Matbaası, 1953.
- Öztuna, Yılmaz, "İstanbul'un Fethi", *Hayat Tarih Mecmuası*, 1965, c. I, sy. 4.
- Öztuna, Yılmaz, "Türk ve Dünya Tarihinde Fatih", *Hayat Tarih Mecmuası*, 1967, c. V, sy. 29.
- Öztürk, M. Cemal, "555. Yılında Fethin Askerleri", *Gezgin: Aylık Gezi Kültürü Dergisi*, 2008, sy. 16, s. 70-75.
- Öztürk, Necdet, "Fetih Öncesi İstanbul Kuşatmaları", *İstanbul Armağanı, 1, Fetih ve Fatih*, Mustafa Armağan (yay. haz.), İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı, 1995, s. 37-46.
- Par, Arif Hikmet, *İstanbul'un Fetih Destanı*, İstanbul: Yenilik Basımevi, 1953.
- Pertusi, Agostino, *İstanbul'un Fethi*, c. 1: *Çağdaşların Tanıklığı*; c. 2: *Dünyadaki Yankısı*; c. 3: *İstanbul'un Fethine Dair Neşredilmemiş ve Az Bilinen Metinler*, trc. Mahmut H. Şakiroğlu, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları, 2004 (c. 1), 2006 (c. 2), 2008 (c. 3).
- Resimli-Haritalı Mufassal Osmanlı Tarihi*, c. 1, Mustafa Cezar ve diğ. (haz.), İstanbul: İskit Yayınları, 1957.

- Runciman, Steven Sir, *The Fall of Constantinople 1453*, Cambridge University Press, 1965; Türkçesi: *Konstantiniye Düştü*, çev. Derin Türkömer, İstanbul: Milliyet Yayınları, 1972; Steven Runciman, *Konstantinopolis Düştü-29 Mayıs 1453*, çev. Derin Türkömer, 3. bs., Doğan Kitap A.Ş., 1999.
- Runciman, S-N. Rubistein-R.R. Betts-B. Lewis-P. Wittek, "İstanbul'un Sukutu", çev. Orhan Şaik Gökyay, *İstanbul Enstitüsü Dergisi*, c. II, 1956, s. 183-212.
- Sağman, Ali Rıza, *İstanbul'u Ne Şekilde Aldık?*, c. I-II, İstanbul: A. Sait Matbaası, 1947-1948.
- Sağman, Ali Rıza, *İstanbul'un Fethi Hakkında Enteresan Bir Fetva*, İstanbul: Ahmet Sait Matbaası, 1957.
- Safvet, Muhammed Mustafa, *Konstantiniye Fâtihî Fâtih Sultan Mehmed*, trc. İsmail Ezherli, Ankara: Diyanet İşleri Yayınları, 1953.
- Saracoğlu, A. Cemalettin, *Fatih ve İstanbul Muhâsarasında Türk Kahramanları ve Kahramanlıkları*, İstanbul: Hilmi Kitabevi, 1953, 112 s.
- Schlumberger, Leon Gustave, *İstanbul'un Muhâsarası ve Zabtı*, trc. M. Nahid, İstanbul: Matbaa-i Hayriye, 1330; *İstanbul'un Fethi*, 3 fasikül, çev. Hamdi Varoğlu, İstanbul: Şaka Matbaası, 1948; Yeni Basımı: Gustave Schlumberger, *İstanbul Düştü, Ben Hâlâ Hayatta Mıyım? Bir Fethin Anatomisi*, Hamdi Varoğlu (çev.), İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2005.
- Schweinfurth, Ph., "İstanbul Suru ve Yıldızlı Kapı", trc. Fikret Işıltan, *Türk Tarih Kurumu Belleten*, c. XVI, 1952, sy. 62, s. 261-271.
- Selen, Hamid Sadi, "Tarih Çağları ve İstanbul'un Fethi", *Zafer*, 1953, sy. 1477, s. 3.
- Sertoğlu, Mithat, *Fatih Sultan Mehmet*, İstanbul: Üstünel Yayınevi, 1953.
- Sertoğlu, Mithat, *Peygamberin Müjdelediği Fetih ve Fâtih*, İstanbul: Tercüman Gazetesi Yayınları, 1986.
- Sphrantzes, Georgios, *Chronicon Minus-Georgios Sphrantzes, Memorii 1401-1477*. Ekinde: *Pseudo-Phrantzes, Macariae Melissenos, Cronica 1258-1481*, V. Grecu (yay. haz.), Bükreş, 1966.
- Şahin, Mustafa, "Mahmud Paşa Menâkıbı. Konstantiniyye Fethi", *Toplumsal Tarih*, 1995, sy. 17, s. 15-21.
- Şakir, Ziya, *Çağ Açan Padişah Fatih Sultan Mehmed Han*, İstanbul: İlgî Kültür Sanat Yayıncılık, 2008.
- Şakir, Ziya, *Fatih İstanbul'u Nasıl Aldı?*, İstanbul: Anadolu Türk Kitabevi, 1942.
- Şakiroğlu, Mahmut, "Fatih Sultan Memed'in Galatalılara Verdiği Fermanın Türkçe Metinleri", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 1982, sy. 25, s. 211-225.
- Şapolyo, Enver Behnan, *Fatih İstanbul Kapılarında*, İstanbul: Tan Matbaası, 1953.
- Şapolyo, Enver Behnan, *Fatih Sultan Mehmet*, Ankara: Çocuk Esirgeme Genel Merkezi Yayını, 1953.
- Şehir Düştü! *Bizanslı Tarihçi Francis'den İstanbul'un Fethi*, çev. Kriton Dinçmen, İstanbul: İletişim Yayınları, 1992.

- Şimşiroğlu, Ahmet, "1453 İstanbul Muharasası Kronolojisi", *İstanbul Armağanı I, Fetih ve Fatih*, İstanbul, 1995, s. 47-59.
- Şirazi, Abdülkerim Biazar, "İstanbul'un Fethi ve İslâm Birliği", *İkinci Uluslararası İstanbul'un Fethi Konferansı, 30-31 Mayıs, 1 Haziran 1997, Bildiriler*, İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1997, s. 117-126.
- Tâcizâde Cafer Çelebi, *Mahrûse-i İstanbul Fetihnâmesi*, TOEM ilavesi, İstanbul, 1331; Tâcizâde Tuğrayî Cafer Çelebi, *Mahruse-i İstanbul Fetihnâmesi*, Şeref Kayaboğazı (sadeleştiren), İstanbul: Gün Basımevi, 1953; *Tâci-Zâde Sa'di Çelebi Münşeatı*, N. Lugal ve A. Erzi (nşr.), İstanbul, 1956, VIII+92 s.
- Tanpınar, Ahmet Hamdi, "Yaklaşan Büyük Yıldönümü", *Cumhuriyet*, 20 Ağustos 1946, 28 Ağustos 1946; Yeni Yayımı: *Gezgin, Aylık Gezi Kültürü Dergisi*, 2008, sy. 16.
- Tansel, Selâhattin, *Osmanlı Kaynaklarına Göre Fatih Sultan Mehmed'in Siyasî ve Askerî Faaliyeti*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1953; 2. bs. Ankara, 1985; *Fatih Sultan Mehmed'in Siyasî ve Askerî Faaliyeti, Osmanlı Kaynaklarına Göre*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1971.
- Tanyol, Cahit, *Kuruluş ve Fetih Destanı*, Pozitif Yayınları, 2004, 102 s.
- Tarih Boyunca İstanbul Semineri, 29 Mayıs - 1 Haziran 1988, Bildiriler*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi Yayını, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1988.
- Tekindağ, Şehabeddin, "İbn Kemâl'e Göre Fatih'in İstanbul'u Muhâsara ve Zabtı", *İstanbul Enstitüsü Dergisi*, 1955, c. I, s. 1-26.
- Tekindağ, Şehabeddin, "Fethin 506. Yıldönümü Dolayısıyla: Fatih'in İstanbul'a Girişi", *Bilgi*, 1959, c. XIII, sy. 146, s. 5-6.
- Tekindağ, Şahabeddin, "Yeni Kaynak ve Vesikaların Işığı Altında İstanbul'un Fethi", *Yeni Sabah*, 29 Mayıs 1964, s. 1.
- Tekindağ, Şehabeddin, "Fatih ve Ayasofya", *Fethin 511. Yıldönümü Konferansları*, İstanbul, 1964, s. 60-65.
- Tekindağ, Şahabeddin, "İstanbul'un Fethi: S. Fatih'e Kadar İstanbul'u Hedef Tutan Türk Seferleri", *Yeni Sabah*, 30 Mayıs 1964, s. 3.
- Tekindağ, Şahabeddin, "İstanbul'un Fethi: Türk Ordusu Bizans'ı Muhasaraya Başladı", *Yeni Sabah*, 1 Haziran 1964, s. 3.
- Tekindağ, Şahabeddin, "İstanbul'un Fethi: 21 Nisan'da Türk Donanması Karadan Halic'e İndirildi", *Yeni Sabah*, 2 Haziran 1964, s. 3.
- Tekindağ, Şahabeddin, "İstanbul'un Fethi: Muhasaranın Kaldırılması Teşebbüsleri", *Yeni Sabah*, 3 Haziran 1964, s. 3.
- Tekindağ, Şahabeddin, "İstanbul'un Fethi .... ve Mayıs'ın 29. Günü Sabahı Fatih'in Orduları İstanbul'a Giriyordu...", *Yeni Sabah*, 4 Haziran 1964, s. 3.
- Tekindağ, Şehabeddin, "İstanbul Kuşatmasında İki Önemli Olay", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi* (Fatih Sultan Mehmed'e Hatıra Sayısı), 1982, sy. 33, s. 1-6.

- Toluay, İsmail, "Kitaplarda İstanbul'un Fethi", *Kitap Haber*, 2005, sy. 25, s. 43-48.
- Topçu, Nurettin, *Büyük Fetih*, İstanbul: Milliyetçiler Derneği Neşriyatı, Ahmet Sait Matbaası, 1962; 2. bs. İstanbul: Hareket Yayınları, ts.; Yeni basımı: İstanbul: Dergâh Yayınları, 2003, 104 s.
- Törenek, Mehmet, "Fethin 550. Yıldönümünde Yahya Kemal ve İstanbul'un Fethi", *Türk Edebiyatı Aylık Fikir ve Sanat Dergisi* (Beşyüz Ellinci Yıl Özel Sayısı), 2003, sy. 355, s. 58-59.
- Turan, Mehmet, "İstanbul'un Fethinin Türk ve Dünya Tarihi Açısından Değerlendirilmesi", *Diyanet Aylık Dergi* (Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yıldönümü Özel Sayısı), 1999, sy. 98, s. 12-16.
- Tursun Bey, *Târîh-i Ebû'l-Feth*, Mertol Tulum (haz.), İstanbul: İstanbul Feth Cemiyeti Yayınları, 1977; *Fatih'in Tarihi (Tarih-i Ebu'l-Feth)*, İstanbul: Tercüman Yayınları, ty.; Muhtasar yeni bir yayımı: *Tursun Bey'in Kaleminden Cihan Fatih'i*, 2. bs., İstanbul: Güncel Yayıncılık, 2003; İtalyanca trc. Tursun Bey, *La Conquista di Costantinopoli*, Mondadori (nşr.), Luca Berardi (trc), Jean-Louis Bacque-Grammont, Michele Bernardini (giriş ve notları hazırlayanlar), Milano, 2007.
- Tülbentçi, Feridun Fazıl, *İstanbul Kapılarında* (tarihî roman), İstanbul: İnkilâp ve Aka Kitabevleri, 1954; *İstanbul'un Fethi "İstanbul Kapılarında"*, 5. bs., İstanbul, 1984.
- Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi-İstanbul'un Fethi*, c. 3 (3. Kısım Eki), Ankara, 1979.
- Uluçam, Abdüsselam, "Boğaziçi Hisarları ve Fetihteki Rollerini", *İkinci Uluslararası İstanbul'un Fethi Konferansı, 30-31 Mayıs, 1 Haziran 1997, Bildiriler*, İstanbul: İBB Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, 1997, s. 184-191.
- Unan, Fahri, "İstanbul'un Fethi, Fatih Külliyesi ve İmparatorluk", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* (Osmanlı Devleti'nin Kuruluşunun 700. Yılı Özel Sayısı), 1999, s. 83-91.
- Us, Hakkı Tarık, *İstanbul Fethinin 500. Yıldönümünde Fetih*, İstanbul: Vakıf Matbaası, 1953.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, c. I: *Anadolu Selçukluları ve Anadolu Beylikleri Hakkında Bir Mukaddime ile Osmanlı Devleti'nin Kuruluşundan İstanbul'un Fethine Kadar*, İstanbul: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1947.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, "İstanbul'un Fethinde İntihar Eden veya Öldürülen Şehzade Orhan Kimin Oğludur?", *Tarih Coğrafya Dünyası*, 1959, c. I, s. 68-70.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, "İstanbul'un Fethi Sırasında Ölen Şehzade Orhan Kimin Oğludur?", *Tarih ve Edebiyat Mecmuası*, 1982, s. 12-15.
- Ülgen, Ali Saim, *Fatih Devrinde İstanbul 1953-1481*, İstanbul: Cumhuriyet Matbaası, Vakıflar Umum Müdürlüğü Neşriyatı, 1939.

- Ülgen, Ali Saim, *Constantinople 1453-1481*, İstanbul: Cumhuriyet Matbaası, 1939.
- Ünal, Tahsin, "İstanbul Fethinin Teknolojik ve Manevi Yanları", *Türk Kültürü*, 1965, sy. 32, s. 727-735.
- Ünal, Tahsin, "İstanbul Fethinin Teknolojik ve Manevi Yanları", *Türk Kültürü*, Ağustos 1969, sy. 82, s. 727-735.
- Ünal, Tahsin, *Fatih ve Fetih*, Ankara: Berikan Yayınları, 2001, 161 s.
- Ünver, Süheyl, *İstanbul'un Fethiyle Kalelerinin Manzum ve Mensur Tarih İbareleri*, İstanbul: İstanbul Fethi Derneği Neşriyatı, Halk Basımevi, 1953.
- Ünver, Süheyl, *İstanbul'un Mutlu Askerleri ve Şehit Olanlar*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1976.
- Witteck, Paul, "Ankara Bozgunundan İstanbul'un Zaptına (1402-1455)", çev. Halil İnalçık, *TTK Belleten*, 1943, c. VIII, sy. 27, s. 559-560.
- Yardım, Ali, "Fetih Hadisi Üzerine Bir Araştırma", *Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi*, c. XIII, sy. 2, s. 116-123.
- Yener, Cemal, *Ulubathı Hasan*, İstanbul: Bekir Üstünel Yayınevi, 1953.
- Yerasimos, Stefanos, *Konstantiniye ve Ayasofya Efsaneleri*, 2. bs., İstanbul: İletişim Yayınları, 1995.
- Yetiş, Kâzım, "İstanbul'un Fethinin 550. Yıldönümü Kutlamalarından 550. Yıldönümüne (1-7)", *Kubbealtı Akademisi Mecmuası*, Temmuz 2002-Ocak 2004'ten ayrı basım, İstanbul, 2003.
- Yıldız, Hakkı Dursun, "İstanbul'un Müslümanlar Tarafından Muhasaraları", *Lâle*, 1992, c. 1, sy. 1, s. 27-32.
- Yinanç, Refet, "Fatih'in Türkçe İstanbul Fetihnamesi", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 1984, sy. 29, s. 18-23.
- Yücebaşı, Hilmi, *Fatih Sultan Mehmed*, İstanbul: Memleket Yayınları, 1981.
- Yücel, Yaşar ve Ali Sevim, *Klasik Dönemin Üç Hükümdarı: Fatih, Yavuz, Kanuni*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1991.
- Zorzo dolfin, "1453 Yılında İstanbul'un Muhasara ve Zaptı (Zorzo Dolfin'in *Cronaca Della Famiglia Nobili di Venezia, e Della Stessa Citta Dalla Sua Origine Sino L'anno 1478* [Venediğin Asil Aileleri ile Adı Geçen Şehrin Kuruluşundan 1478 Yılına Kadar Kroniği] adlı eserinden)", çev. Samim Sinanoğlu ve Suat Sinanoğlu, *Fâtih ve İstanbul*, 1953, c. I., sy. I, s. 19-62.
- Zweig, Stefan, "Bizans'ın Fethi", *Yıldızının Parladığı Anlar*, çev. Burhan Arpad, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları, ts., s. 3-27.

İstanbul'un Fethine Dair Literatür Değerlendirmesi

Fahameddin BAŞAR

Özet

Roma, Bizans ve Osmanlı gibi üç büyük imparatorluğa başkentlik yapmış olan İstanbul'un tarihi sayısız olaylarla doludur. Tarih boyunca pek çok isyan, yangın ve doğal afet görmüş olan bu şehir, kuruluşundan itibaren farklı milletler tarafından hakimiyet altına alınmak amacıyla birçok kez kuşatılmış, ancak Ortaçağın en güçlü savunma hattına sahip olması dolayısıyla her zaman kendisini korumuştur. Nitekim kuruluşundan itibaren güçlü ve kalabalık orduların kuşatmaları başarısızlıkla sonuçlanmış, şehri fetheden ise genç Türk hükümdarı II. Mehmed olmuştur. Siyasi başkent oluşunun yanında Bizans döneminde Hristiyanlık dininin, Osmanlı döneminde de İslâmiyet'in merkezi olan bu şehrin yaşamış olduğu olaylar arasında en önemlisi şüphesiz 29 Mayıs 1453 tarihinde Sultan II. Mehmed tarafından fethi ve Türk İstanbul oluşu hadisesidir. Sebep ve neticeleri bakımından Türk tarihi için olduğu kadar dünya tarihi bakımından da bir dönüm noktası olan bu büyük olay hakkında, fetih döneminden başlamak üzere günümüze kadar İslâm dünyasında ve Batı'da birçok eser yazılmış, sayısız makale kaleme alınmıştır. Aynı şekilde fethi gerçekleştirmiş olan Fatih Sultan Mehmed hakkında da birçok monografi ve makale yazılmıştır. Biz bu çalışmamızda İstanbul'un fethine dair bilgi veren Türk kaynakları ile Bizans ve Latin kaynaklarının Türkçe neşirlerini ve aynı konuda kaleme alınmış olan müstakil eserleri değerlendirmeye çalışacağız. Ayrıca çalışmamızın sonuna İstanbul'un fethine dair Türkiye'de yapılmış neşriyat hakkında bir bibliyografya listesi de ilave edeceğiz.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, Fetih, Fatih, Kaynak, Araştırma

An Evaluation of Literature on the Conquest of Istanbul

Fahameddin BAŞAR

Abstract

The history of Istanbul, as the capital of three major empires namely Roman, Byzantine and Ottomans, is full of countless events. The city, which has seen many riots, fires, natural disasters, was besieged many times by different nations throughout history, but thanks to the strong line of defence, it held still for centuries. Indeed, sieges of the strong and big armies failed, but the city was conquered by the young Turkish Sultan Mehmed II. Istanbul was not only the capital city for the two empires, but it also constituted the religious center for Christianity and Islam, Undoubtly the most important event for the city was its conquest by Sultan Mehmed II and the process of Islamization. The conquest is a definite turning point for the world and Turkish histories in terms of causes and consequences. Many works and numerous

articles have been written in the Western and Islamic worlds, starting from the period of the conquest to the present day. Also many monographs and articles have been written on Mehmed II (the Conquerer). In this study, we try to analyze Turkish resources, Turkish translations of Byzantine-Latin chronicles and independent reserach containing information on the conquest of Istanbul. In addition, a bibliography of Turkish studies on the conquest will be provided in the end.

Keywords: Istanbul, Conquerer, Conquest, Resources, Study